

HUGO VIKTOR SIRJÁNÁL A PÁRISI PANTHEONBAN.

1889. július 10-én.

IRTA BARTÓK LAJOS.

Szavaltta NÁDAY FERENCZ.

Mint kis szárnán a méh mértföldeket átszál.
S mézet gyűjt, hol legtöbb, legszebb a virágszál:
Oh, istenült költő! szállunk nagy síroddhoz,
Melyen égi hájjal imallott illatoz.
Nem dicső-égedhez járunk mi hozzá:
Te vagy, ki lelünkre hírt, fényt sugároz rá;
Mi csupán halandók, élő csak te köztünk,
Oh, ne hagyj el szívünk, a kik hozzád jöttünk!

Látjuk szellemed: Szabadság s költészet
Apostola vagy, s mi nélkülök az élet?
Szíved óriás, mint hazád és városod,
Az emberiségnek mely legtöbbet adott.
Nemzetekre ragyogsz, világító torony,
Nem csak hazádé vagy, álva frank partokon,
S szarnok-félemlítő óriás, mosolygva
Ülsz a kiesinyekkel játsani a porba.

Legszabadabb költő! haragod méhiből
Villámokat szórtál, mikkel büntetlenül
Csupán isten játszat. . . S a tyrant leverted
Velök az Olympra! . . S ha egy nő, egy gyermek
Jött eléd: leoldád koszorud fejedről,
Hogy a női fenség homlokára tedd föl,
S szarnok-félemlítő óriás, mosolygva
Ülsz a kiesinyekkel játsani a porba.

Igy hajol nagy hazád utánunk . . Oh hála!
Minden nemzetet ő segél haladásra.
De minél mélyebben hajol le mihozánk,
Annál magasabban áll Franciaország!
A büszke nap csak a föld egyik felének
Ad világosságot, de egyszerre fényt vet
Egész földre Páris, műveltség temploma,
S benn örök lánggal a költő Pantheon!

Uj kort, ti új eget nyitok az embernek,
S égő testvérszivek velünk ünnepelnek.
«Ez Franciaország szíze!» — ezt tudják,
S benne legnagyobb a fölvilágosultság,
S még kik ellen-éges fegyvert is vonának,
Tisztelegnek véle Franciaországnak,
Mert dicső jelszava: szabadság és béke!
S te, hős szellem, ezért mentél száműzésbe! . .

Ah, ily száműzöttünk. kitől mi most jöttünk . .
Doboghat-e más, mint hű testvér-szív közöttünk?
Tikkadt vándor-ajkunk' szintgy csókra vonja,
Tietekre, a szent szabadság nagy szomja.
S nekünk is van hazánk, ily sokat szenvedett,
A letört lánczokból kössünk örök frigyét!
S lantod, Viktor mortis, te győzhetlen szellem,
Népek békéjének diadalmat zengjen!

Oly nagy, oly drága hős, eszmény csoda-hőse,
Sirhalmad Atlaszként az ég-emelője.
Oh, mert a szeretet nyugoszik alatta,
S a földet s az eget fönn csak ez tarthatja.
Jött rád borzasztó év, hazádod áttombol,
De Pantheonodat építé a romból
A jövő, s fölötté mint hármass csillag égi
A szabadság, egyenlőség s testvériség!

PÁRISBAN.

A turin-párisi ut alkalmából.

El voltunk telve a már hátunk mögött levő
ut benyomásaival, midőn e hó 7-én a kora
délutáni órákban Páris felé közeledett vo-
natunk.

A Berezínánál élénk kékélő Adria, a felső-
olaszországi kertek, várak és nyaralók, a velen-
cei lagúnák, márványpaloták és múkincek, a
milánói dom, a turini feledhetetlen ragyogó nap-
ok, a montenisi alagút éjszakája s a hármass
országhatáron emelkedő Alpeseken keresztül
tett utazás után, a hol annyi bámulatos alkotá-
sait látunk Isten és ember kezének, káprázatos
gyorsasággal váltakozó szakadatok sorozatában,
— én uram teremtem, mutathat-e még ne-
künk Páris valamit, a mi csodálatunkat kihív-
hatná?

S valóban Páris környéke arról a délkeleti ol-
daláról, a honnan feléje közeledtünk, kezdetben
nem igen üte meg várakozásunknak azt a mér-
tékét, melyet magunknak e nagy világváros vi-
dékéről alkottunk.

Elhaladtunk ugyan I. Napoleon kedvenc
üdüli helye, Fontainebleau mellett, de világhírű
parkjainak legfőbb a kerítését láthattuk s 17
ezer hektárt borító erdejéből, melyet Francia-
ország legszebb erdejének mondanak, egyes, iga-
zán festői részleteket.

Az I. Ferencz által alapított, IV. Henrik és I.
Napoleon által megővített s fejedelmi fényvel
berendezett, de a restauráció óta elhanyagolt
várkastélyt eltartakák szemünk elől a fák és
halmok. A Szajna folyó elő-előcsillant jobbfelől,
néhol egész a partján futott vonatunk, míg Me-
lunnél átkeltünk rajta s előnkbe tárult a párisi
halmos-völgyes medenceze tömérdek nyaraló-he-
lyeivel, melyeknek zöld lombjai közül hívogató-
lag mosolygott elő a szebbnél-szebb villák s
lenn a völgyekben a kertészek lakai.

Épen vasárnap volt s ilyenkor Páris harmad-
fél millió lakosából is tömérdek kicsődül a ház-
tengerből, oda telepszik a Szajna partjaira és
sűrű csoportokban ül ott órhosszat halászó ho-
roggal a kezében. Eszünkbe jutott a sok nép
látására szegény Bernáth Gazi definíciója a
horgászatról: «hosszu rudon madzag, egyik vé-
gén féreg, másikon egy — naplopó.»

Mind sűrűbbé váltak a házak s mi úgy három
óra tájban berobogtunk a lyoni pályaházba, hol
már a párisi fogadó bizottság várt reánk, közte
Ratisbonne, az irók társaságának elnöke és a jó
öreg Lesseps, hazánknak e lelkes barátja. A Pá-
risban élő magyarok, többnyire irók és művé-
szek, azonnal oda csatlakoztak a 25—25 főből
álló csoportokra osztott utazó társasághoz s min-
den csoportot odavezettek a pályaudvar kiszálló
oldalán rája váró kényelmes társas kocsihoz,
melyek aztán minden csoportot elszállítottak a
maga szállóhelyére.

Annak a csoportnak, melyhez e sorok írója is
beosztva volt, a Place de la Republique-en levő
Hôtel Moderne volt szállólul megjelölve. Ide a pá-
lyaházból a híres *Bastille-téren* keresztül vizs-
az ut. Az 1789 július 14-én a fölkelő nép által
bevett s utóbb lerontott Bastillenak e téren
immár híre-hamva sincs, a régi feudális korszakot
jelképező zord börtönépület szétmállott, köveit
beépítették a Concorde-hídra, csak az alakját
őrzi meg a Carnavalet-muzeumban egy korhű
minta. De a tér közepén ott emelkedik a 47 mé-
ter magas juliusi szobor — Colonne de Juillet —
melyet a juliusi forradalomban elesett tolasz-
hősök emlékére emeltek 1840-ben. Hengeralakra
épített széles márványtalapzatot négyzetes
köralap emelkedik, melynek oldalain hat medail-
lonban az Igazság, Alkotmány, Erő és Szabadság
alakjai vannak jelképezve. Az oszlop voltaképi
törzse szintén márvány, elől egy álló oroszlánál
s négy sarkán a gall kakas guirlandok alakjaival.

Maga az oszlop bronzból van öntve négy méter
átmérőben. Szalagalaku csikok öt mezőre oszt-
ják, melyekből aranybetűkben a 615 elesett hős
neve olvasható. Fölül, a tágas erkély fölül emel-
kedve, lámpa-alaku kupolás tető van, rajta egy
golyóval, melyen a szabadság nemtőjét jelké-
pező szárnyas alak áll aranyozott bronzból.
Jobbjában a fölvilágosodás magasra tartott fák-
lyájával, lábainál a rabszolgaság összetört bilin-
csével. Az oszlopon belül 238 lépcső vezet az
erkélyre, melyről szép kilátás nyílik különösen
a közeli Père Lachaise temetőre. Lefelé is vezet
lépcső a kettős kriptához, melyben két kőkopor-
sóban a juliusi hősök hamvai nyugszanak.

A Bastille-tér éjszakai oldalába torkollik a
Beaumarchais költőből nevezett boulevard, mely-
nek nagy része magának a költőnek volt tulaj-

dona, s melyben ma az ugyancsak róla nevezett
színház is áll.

A IV. Henrikről nevezett boulevard, mely a
Bastille-tértől a Sz. Lajos-szigetig vezet, szép
kilátást nyújt a Pantheon kupolájára. A térnek
ebben a sarkában állt a régi Bastille s az utca-
közvetlen megjelölt s jól fölismérhető vonal
mutatja az egykori vár terjedelmét.

A történelmi nevezetességű téren s a Beau-
marchais, továbbá a Filles des Calvairs Boule-
vardon keresztül a *téli kirakus* — Cirque d'Hi-
ver — mellett végre a Boulevard du Temple-on
át a *köztársaság terére* — a Place de la Re-
publique-re — értünk, melyen egy kétemeletes
palota kapujára kitűzött nagy nemzeti zászló
mutatja, hogy itt van a magyar utazó társaság
egy részének a megszálló helye.

A «Hotel Moderne», ez a szálló neve, még egy
évvél ezelőtt mindenfelé rakodó-táraknak szol-
gált helyiségül s csak a kiállítás alkalmából
előre látott nagy népsöndületre való tekintettel
alakították át ezt is, mint sok más épületet, ven-
dégfogadóvá, ellátván azt, nevéhez méltóan, a
modern vendéglőnél képzelhető minden kénye-
lemmel. Ott van az épület földszintjén egy posta-
hivatal, táviró- és telefon-állomás, pénzváltó
intézet stb. A kapubejárattól jobbra a szálló
irodája, balról a portás lakása s a podgyász föl-
szállítására szolgáló fölönző készülék. Elöl, szem-
ben a bejárattal széles lépcső, melyről az eme-
letekbe tágas folyosók vezetnek. Ezekre nyílnak
a vendégszobák, izlésesen kárpitozott falakkal
s hasonló szövetű butorzzattal, ruganyosan pár-
názott kényelmes ágyakkal s a padozatig érő
akkora ablakkal, mint egy-egy kapu, melyek-
ből magára a díszes térre nyílik a kilátás. Már-
vány-párkányu óriási tükrök állnak a fal mel-
lett, kétfelől egy-egy Edison-féle lámpával. Elég
egyszerűen megérteni a falba illesztett egy-
szerű fekete gombot, hogy e két lámpa esti 9-től
éjfélig után 2 ig nappali villamfénybe borítsa a
szobát. És egy-egy ily szoba, két személyre való
ágygyal, szekrényekkel, mosdókészülékkel, villa-
mos világítással és kiszolgálattal együtt 8—10
frank egy napra, tehát négy-öt forint, annyit
mint nálunk Budapesten egy elsőrangú vendég-
lőbeli középszerű szoba rendes időben, mikor
nincs kiállítás. Oh Páris jól gondoskodott, hogy
vendégei zsarolás miatt ne panaszokdjanak!

Időbe került, míg a ránk tapadt uti portól,
szénkoromtól kimosakodtunk vagy kifürödtünk
— mert a szálló fürdőikkel is el van látva, — s
hozzá ülhattunk a szálló másodemeleti tágas ét-
termében föltálat ebédhez. A 850 tagból álló
társaságnak ugyanis minden csoportja abban a
szállóban étkezett, a melyben lakott, — mi itt
valami százán lehetünk együtt. Négy-öt fogás-
ból állt a menü, hallal, sülttel, minden két szem-
mélyre egy üveg bordeauxi vörös borral, cseme-
gével, gyümölcsessel, fekete kávéval és cognac-
kal, s egy ily ebéd, vagy inkább reggeli a szálló-
loda minden szobájában kifüggesztett árjegyzék
szerint 4 és fél frankba került.

Étkezés után az ebédővel szemben, a folyosó
túloldalon nyíló olvasó terembe ment a tár-
saság egy része, mely előkelően butorozva s
zongorával is ellátva az író-szobába vezet, hol
kiki sietett értesíteni az otthon maradtakat sze-
rencsés megérkezéséről.

Csak azután indultunk el Páris megtekint-
ésére.

Mindjárt a szálloda előtti téren meg kelle ál-
lanunk. Párisnak egyik legszebb tere ez, hatal-
mas platánfa-sétányokkal, szökőkutakkal, gye-
pes, diszokros parkozással s közepén a *Köztár-
saság hatalmas szobrával*, melyet 1883-ban tör-
tént leleplezése alkalmából e lap hasábjain na-
gyobb alakban is bemutatunk. A szobor a Mo-
rice testvérek műve s egy tizenhatodföld méter
magasságú kerek talapzatot álló tizedfél láb
magas bronz nő alakot mutat, a béke jelvényét.
A palmaágat emelő Köztársaság alakját. Alatta
az Egyenlőség, Testvériség, Szabadság márvány-
ból faragott nőalakjai láthatók, lenn, a talapzat
előreszén pedig egy hatalmas bronz-oroszlán, a
mint fejt magára emeli s előtte a népakaratot
jelképező szavazó vödör «suffrage universel»
fóliárral. A talapzaton köröskörül 12 csoport-
ban a száz év előtti, 1848-iki és 1871-iki köztár-
saság nevezetesebb csoportos jelenetei láthatók
művészi kivitelű, bronzba öntött domborműben,
Dalou szobrász remekei.

Magát a szobrot már ekkor előkészítették a
nemzeti ünnephez, ezernyi lángot lövelő gázcső-
vekkal bevén azt körül, miáltal a teret tele plá-
ntálták zöldre festett óriási szálakkal, mindenik-
nek a tetején a piros-fehér-kék trikólorral, közep-
ben R F betűt (République Française) környező
kisebb lógókkal s egyik ily szálától a másikig
nyúló lomb- és virágfüzerekket.

A Köztársaság terétől, melyet minden oldalon
tekintélyes paloták környeznek, nem kevesebb
mint hat nagy boulevard s még több utca nyí-
lik a város minden része felé. Egyfogatú bérko-
csik, hasonlók a mi komfortable-einkhez, angol
cab-ok, melyeken a lovat hajtó kocsis fönn ma-
gasan, az utas háta mögött ül, sárga, zöld, vörös
és fekete színre festett rengeteg nagy emeletes
társaskocsi, többnyire három erős normandiai
lóval s utjuk végállomásait jelző táblás felira-
tokkal, minden néven nevezendő üzleti és áru-
kocsi, s a magánfogatok százai megzei robog-
nak a téren szakadatlanul s néha oly sürűn,
hogy nálunk nem menne a dolog emberhalál
nélkül, mig itt még torlódás sem támad belőle,
az ügyes párisi kocsi, mint a gyík, kisiklik a
mozgalmas gomolyból s berobog a boulevardra.

A boulevard! Az utczán élő Páris. Itt lehet
tanulmányozni a párisi életet a maga mozgal-
masságában; itt látja meg az ember, mennyire
igaz az a mondás: Páris már nem is város, az
már egy világ!

Sehol, semmi városában a világnak nem látja
az ember azt a nyüzsgést-mozgást, a mit egy ily
előkelőbb boulevardja Párisnak az esti órákban
nyújt. Mintha minden élő lelke az utcára köl-
tözött volna ki a rengeteg városnak, ott sétál,
ott ül, ott eszik, iszik, mulat, alkuszik, árul és
csinál közvéleményt.

1670-ben történt, hogy XIV. Lajos király le-
bontatta az akkori Páris körülvevő védfalakat
— boulevardokat — s a közsánzokat betemet-
tette. Így keletkezett a város éjszakai részében a
Szajna jobb partján egy oly hatalmas utca,
melyhez a rája néző épületek pompája, a boltok
és kirakatok gazdagsága s a bennök kifejtett
forgalom tekintetében nem volt a világon hozzá-
fogható. Ez volt a régi vagy *belső* boulevard —
boulevard interieur, — melyet a Szajna két
egylenlőten részre szakaszt.

Az éjszakai rész, melyet a *nagy* boulevardnak
is neveznek, a Bastille-tértől a Madeleine-terig
terjed, ötödfél kilométer hosszú s a legkeskenyebb
részén is legalább 30 méter széles. Nem keve-
sebb, mint tizenegy utcaszakara szakad, melyek
egyike a már említett Beaumarchais, másika a
Filles du Calvaire és a du Temple boulevard,
míg a többiek a következő sorban fűződnek egy-
máshoz: St. Martin, St. Denis, Bonne Nouvelle,
Poissonnières, Montmartre, des Italiens, des Capu-
cines és a de la Madeleine.

A déli rész boulevardjai a Szajna baloldalán
vonnak 7 kilométerre nyúló ívben az auster-
liczi hidtól az invalidusok hídjáig s hat részre
oszlának u. m. a Hôpital, Italie, St. Jaques,
d'Enfer, Mont Parnasse, des Invalides boule-
vardra.

S e belső boulevardokkal párhuzamosan még
két boulevard szalad és pedig az u. n. *külső* —
extérieur — meg a boulevard d'enceinte,
vagyis a mostani körfal mentében haladó boule-
vard, mely voltaképen katonai célra szolgáló
óriási körut Páris egész területén köröskörül.

A boulevardok a régi koczkakövek helyett, me-
lyek zendülések alkalmával kitűnő tolasz-anya-
got szolgáltatnak, most makadamirozva, sőt na-
gyobb részükben fával burkolva vannak, míg a
kétfelől vonuló gyalogjárókat aszfalt fedi. Min-
denik oldalukon szép fasor vonul, a mi Páris vá-
rosának tömérdek pénzébe kerül, különösen a
gáznak a növényzetre ártó hatása miatt. Most
azonban az előfálkkal való bánást annyira vették,
hogy minden nagyobb közlekedési vonalat, min-
den teret teljesen kifejlett előfálkkal ültetnek be
ugy, hogy a tavál még kopár helyeken harmincz
esztendősnék látszó parkokat tudnak elővár-
szolni, mint azt maga a mostani kiállítás terü-
lete is mutatja.

Ott, hol a boulevardokat egy-egy utca ke-
resztezi, *menedék-helyeket* kellett állítani a gya-
logjárók számára, nehogy a szakadatlan kocsi-
áradat elgáyojka. Lámpaoszlopok állanak ugyanis
az ily helyek közepén, az utca szintjáján fölül
emelkedő alappal. A gyalogjáró ide igyekszik
a kocsi elől, aztán a szomszéd lámpához, mig
végre így részletekben eljut az utca tulsó olda-
lára. Gondoskodás történt egyébiránt a tekin-

tetben is, hogy oly időben, mikor a boulevardo-
kat ellepi a sokaság, tehát az esti órákban, leg-
alább a nehez omnibuszok erre ne közeledjen-
nek, hanem a kijelölt mellékutczáknak hajt-
sanak.

A gyalogjárók szélén a kocsiút felé sorra áll
a tömérdek kioszk, melyekben hírlapokat, hűsi-
töket, csemegét, süteményt, stb. árulnak. A leg-
szelesebb helyeken székek vannak elhelyezve a
közönség kényelmére; de a kávékocsi, cukrászok,
restaurateurok is kihelyezik a járdára a magok
székeit és asztalkáit s a párisi órákat tud ott el-
tölteni egy pohár sör, vagy szalmaszáron át
szűresült jeges limonádé, szörp és vizes abszint
mellett.

Az ily étkezős kávéházi helyiségek, továbbá
a bolti kirakatok fénye, pompája, ragyogása le-
nem írható. A legtöbb kereskedésnek, mikor az
üzletet beárják is, nappali fényben uszák az
üveges kirakata, mely néha az egész épület
földszintjét elfoglalja. Maga egy-egy ily üzlet-
sor is egész egy kiállítás, a legkülönbözőbb áru-
nemük gyűjteménye, a pálinkásbolttól és pék-
üzlettel kezdve a legvalasztékosabb ruha- és
éskészkereskedésekig.

És a járdák sűrűn tele emberrel, úgy hogy
bátorság kell hozzá, a tömegnek neki menni s
azt hinni, hogy az ember keresztül jut rajta.
Pedig keresztül jut s a nagy szorongás mellett is
a járólók alig érinti egymást. Elfolyik az
ellenkező irányban haladó tömeg egymás mellet-
simán, mint a homok, mert a párisi ember az
utczán meg nem áll, a miből okvetetlen torlódás
keletkeznék, hanem halad, megy s mint a ki-
gyó surran el a vele szembejövők között.

Legsűrűbb a sokaság a boulevard des Italiens-
sen meg a des Capucinesen. Mi, magyarok mind
a kettőn végig haladtunk. A mig idáig értünk, a
boulevard St. Martinon kellett végig mennünk,
mely jelentékeny magaslapon fekvén, a kocsi-
utat messze levágták benne, mig a gyalogjárda
megmaradt régi magasságában. Érdekes itt az
emeletsház magasságú omnibuszok tetején uta-
zókra lenézni, a mint ott vontatják őket a mély-
ségben alattunk. Ez utca-rész itten tele van
színházzal. Közél egymáshoz állanak a Folies
Dramatiques, az Ambigu Comique, a Théâtre de
la Porte St. Martin és a Théâtre de la Renais-
sance.

Itt van a híres diadalív, kettő is egymás kö-
zelében. Az egyik a *Porte St. Martin*, melyet
Páris városa XIV. Lajos dicsőségére 1674-ben
emeltetett, s melynek domborműve a nagy ki-
rály győzedelmét jelölik. A diadalkapu tizen-
nyolczadfél méter magas s ugyanolyan széles,
falának vastagsága ötödfél méter. Még impozán-
sabb az ide csak egy jó puskalövésnyire eső má-
sik diadalkapu, a *Porte St. Denis*, mely szintén
XIV. Lajosnak hollandiai győzelmei emlékére
épült. Ez 25 méter magas s ugyanolyan széles, öt
méter vastagságú falakkal, melyek domborművi
obeliszkokkal, harci jelvényekkel díszítvék. Alól
jobbra a legyőzött Batavia gyászol egy holt
oroszlánon, balra a Rajna folyamistene látható.

A homlokzat XIV. Lajosnak a Rajnán átkelését
(1672), a hátsó oldal Maastrich bevételét mu-
tatja.

E két kapu között torkollik a boulevardra
Párisnak két ragyogó utczája, a strassburgi és a
szebasztropoli, mely utóbbit Párisnak azelőtt há-
zakkal túltömött egészségtelen e részében Hauss-
mann, a híres szajnai prefekt nyitottat III. Na-
poleon alatt. E gyönyörű fasorokkal beültetett
tündöklő utca végében ott ragyog a kereske-
delmi törvényszék épületének kupolája.

A St. Denis kapunál egyre sűrűbb lesz a for-
galom a boulevardokon s a *Bonne Nouvelle* ut-
czában már benne vagyunk a tengeráradatban,
mely egyre dagad, a mint előbbre hatolunk a
Boulevard Poissoniers és *Montmartre* felé, me-
lyekben a napjában közlekedő kocsi forgalmát
rendes időben is százezerre becslük. Egyre több
lesz a kávéház, a restaurant, a fényes kirakat.
Elhaladtunk a Théâtre du Gymnase mellett s
most a Théâtre des Variétés tünik szemünkbe,
mely a világot annyi operettel árasztotta el. Itt
a Conservatoire de Musique et de Déclamation,
mely a nagy színházakat énekesekkel látja el.
73 tanára, 600 rendes és 200 rendkívüli növen-
dése van. Itt a Restaurant Brébant világhírű
20 frankos ebédjeivel. Itt nyílik jobbra a gazdag
Grévin-muzeum, a keleti csarnok, a nagy bazár,
a háztartáshoz tartozó mindenféle árucikkeivel.
Balra nyílik a Vivienne-utca, mely a *törszere*
vezet. Ez egy hatalmas különálló palota, mely

18 évig épült görög-római izlésben Vespasian
római templomának mintájára, köröskörül nyi-
tott csarnokot tartó 64 korinthi oszloppal, me-
lyek mindenike 10 méter magas s egy méter
átmérőjű. Az egész épület vasfecsével van kör-
rűlvé, melyen belül a 16 foku lépcsőzet kez-
dődik. Négy sarkán a kereskedés, a kereskedelmi
igazságszolgáltatás, az ipar és földművelés alle-
gorikus alakjaival. Ez épületben szabályozzák az
értékek árát az egész világra kiható érvény-
nyel egy 32 méter hosszú, 18 m. széles s ugyan-
nyel magas karzatos teremben, melynek falai
művészi képekkel és czimerekkel vannak tele.

A Richelieu-utczánál kezdődik a nagy belső
boulevardok legelőkelőbb és legelőkelőbb része,
a már említett *Boulevard des Italiens*, mond-
hatni Páris szívere. Itt a Théâtre des Nouveaux-
tés, itt vannak a legfényesebb kávéházak és ét-
kező helyek, a Café Riche, a Maison Doré, a
Cardinal stb. melyek a legpazarabb fényű
diszmnúrák és fényűzési czikkék kirakataival
váltakoznak. Jobbra nyílik a Rue Le Pelletier, —
melyben 1858-ban Orsini híres merénylete vég-
bement. A szintén a B. des Italiensre nyíló La-
fayette, Taitbout és Chaussée-d'Antin utczában
laksnak Páris pénzkirályai, itt a nagy bankhá-
zak, köztük a Rothschildok világhírű háza. Ma-
gán a boulevardon emelkedik a Crédit Lyonnais
épülete, mely a legnagyobb pénzváltóházak
egyike Párisban. A Lafayette-utca végében emel-
kedik Párisnak egyik szép temploma, a Notre-
Dame-de-Lorette, mely mögött a Montmartre
magaslata látható a rajta levő erődítményekkel.

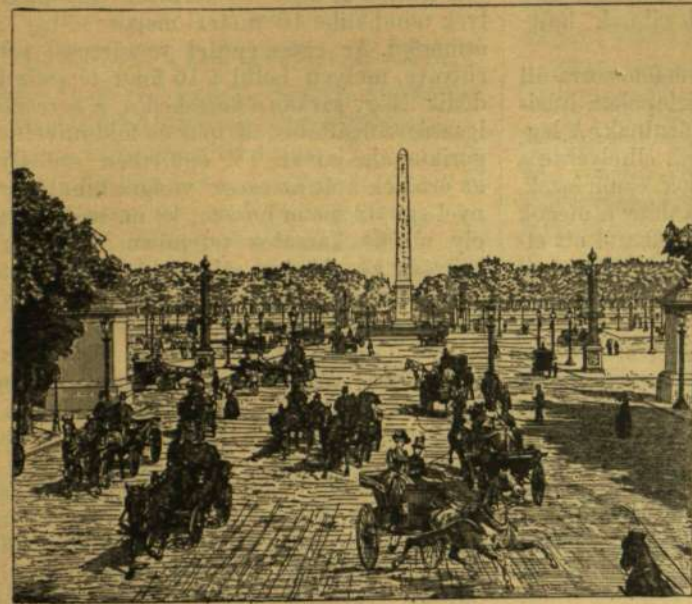
A Boulevard des Capucines méltó folytatása
a B. des Italiensnek, a Vaudeville színházzal, a
Café Americainnal, a Grand Maison de Blaneval
s átvezet az Opera-térre, melybe sugárszer-
űen hét széles utca szakad, köztük a fényes
boltokban gazdag Rue de la Paix, melynek vé-
gében a *Vendôme-oszlop* emelkedik. A római
Traján-oszlop mintájára emelt hatalmas em-
lek 43 és fél méter magas, 4 méter átmérővel.
I. Napoleon emeltette 1806—10 között az or-
szok és osztrákok fölött kivívott győzelméi em-
lékére, 1200 orosz és osztrák ágyú szolgálatot
anyagot az oszlopot borító vastag bronzpáncél-
hoz, mely széles pántlikákon tekerődik az osz-
lop kötéste köré, domborművekben mutatva föl
az 1805-iki hadjárat történetét egész az auster-
liczi ütközetig. Az egyes alakok magassága egy-
mért méter s ha a páncélzót lebontanák, 273 mé-
ter takarhatnának be vele. Fölül az oszlop te-
jező I. Napoleon szobra látható római császári
díszben.

Ez oszlop, mint tudjuk, sok viszontagságon
ment keresztül, 1814-ben a royalisták levették
róla a császár szobrát s beolvasztották IV. Hen-
rik lovagszobrának anyagába, az oszlopra pedig
egy óriási liliumot tettek, a Bourbonok jelvé-
nyét, mely fölött a restauráció egész ideje alatt
fehér zászló lengett. Lajos Filop 1831-ben
megtint I. Napoleon szobrát állíttatta oda ismert
tábori kabátjában s fején a háromszögű kalap-
pal, Csak III. Napoleon cserélte föl megint
1863-ban az eredetinek megfelelő szoborral.
1871-ben a kommunisták, Courbet festő kezde-
ményezésére, ledöntötték az oszlopot, de Mac
Mahon elnök 1875-ben újra fölláttatá szeren-
csére sértetlenül maradt darabjaiból.

Az Opera-tér egyik legimpozansabb városrésze
Párisnak. Maga a nagy opera épülete s belső be-
rendezése tizenötven volt már ismertette lapunk-
ban. Az a kép, melyet a tér egyik oldaláról be-
mutatunk, a nagy opera magaslattól van
fölvéve s a besarkalló utczákon kívül azt a jele-
netet mutatja, mikor a térről léghajók emelked-
nek a magasba.

A Boulevard des Capucines másik végén, mely
utczának irányát eddigi utunkban követjük,
széles tágas téren áll a Magdolna-templom,
melynek a párisiaknál egyszerűen *la Madeleine*
a neve s melyet az 1492-ben épült régi templom
helyére 1764-ben XV. Lajos kezdett építtetni,
de mely csak 1842-ben fejezték be. A késő
római kori templom alakját mutató, hatalmas
kupolát emelő épület több mint 13 millió frankba
került. Minden oldalon korinthi oszlopok köri-
tik, összesen 70, s 34 szent szoborral.

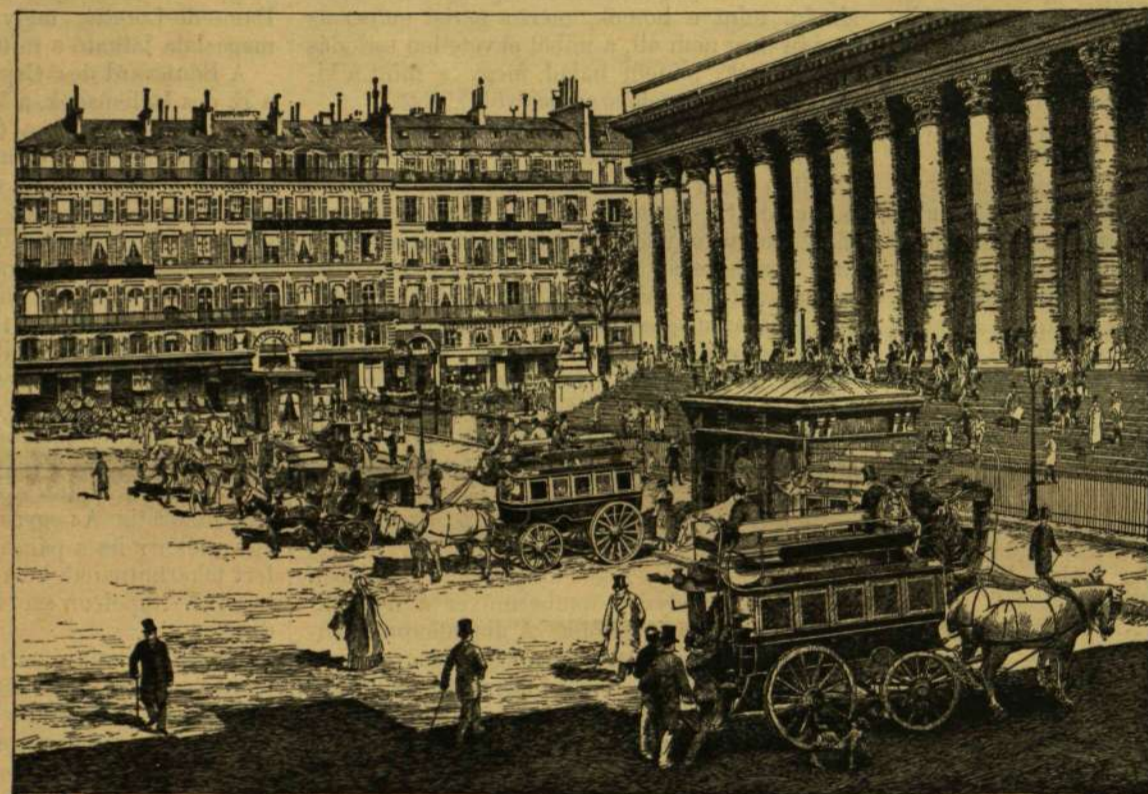
A Madeleine-től egy rövid utca vezet a Place
de la Concorde-ig: a Rue Royal. Itt vitték végbe
1871 május 22-én a versaillesi csapatok elől
visszavonuló kommunardok azoknak a gyalásza-
tos pusztításoknak és gyújtogatásoknak a legna-
gyobb részét, melyeknek hírvélel akkor tele volt
a világ.



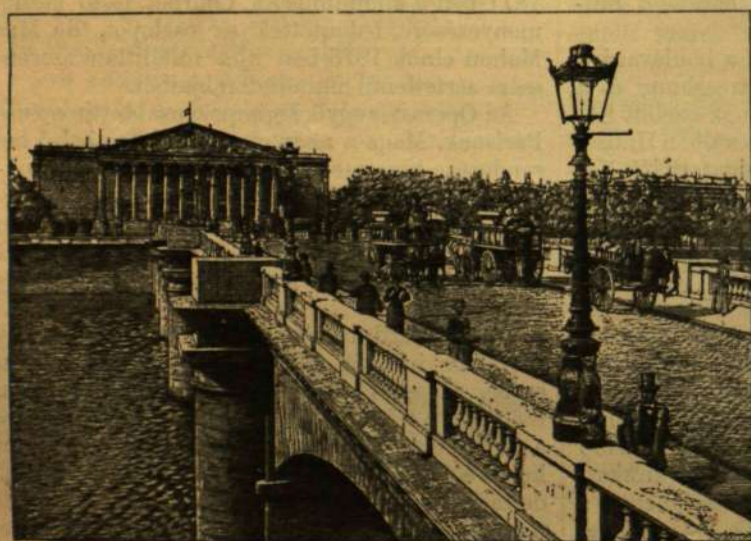
A Champs-Elysées torkolata a Concorde-tér felé.



A Boulevard des Italiens.



A tőzsde-tér. (La Place de la Bourse.)

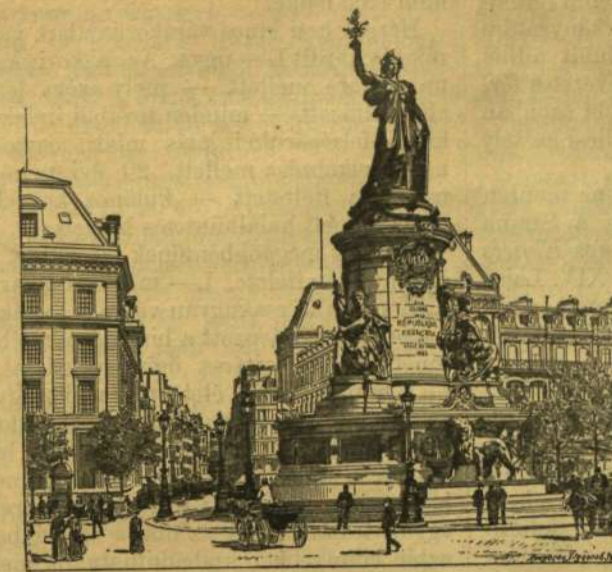


Képviselet-ház. A Concorde-híd. Külügyminisztérium.



Strassburg szobra. Madeleine-templom. Szökőkút. Tengerészeti minisztérium. A luxori obelisz. A Concorde-tér. (Place de la Concorde.)

KÉPEK PÁRISBÓL.



A köztársaság tere és szobra. (Place de la République.)



A Boulevard Bonne-Nouvelle és a Gymnase-színház.



A Boulevard Saint-Denis. A Porte Saint-Denis és a Porte Saint-Martin diadalkapu.



A St. Denisi diadal-kapu. (Porte Saint-Denis.)



A Vendôme-szobr.



Kilátás a nagy operaház erkélyéről nyugot felé, léghajók fölemelkedése alkalmával.



A Bastille-tér. (Place de la Bastille.)

KÉPEK PÁRISBÓL.

A *Place de la Concorde*, már a Szajna partján, Párisnak legnagyobb és legszebb belső köztere. Hossza 357, szélessége 217 méter. Ha a közepére állunk, szebbnél szebb látvány tárul elénk minden irányban. Látjuk, túl a Szajnán s a rajta átívelő Concorde-hídon a képviselők házát s a külügyminiszterium palotáját, ellenkező irányban a Madeleine templomot, aztán a Louvre-t s az Arc de Triomphe de l'Étoile-t, meg a Champs Élysées bejáratát. A kilátás az utóbbi irányban kiváló gáz- és villamvilágításnál elragadó. A tér éjszaki részén két egyenlő, terjedelmes palota áll, ezek egyike a tengerészeti miniszterium.

A Concorde terének borzadalmas története van, egész Párisban a legborzadalmasabb. 1763-ban XV. Lajos terének neveztek s a királynak egy nagy lovasszobrát állították a közepére, melyet azonban a Tuillériák bevetésének napján (1792 aug. 11.) a nép lerontott s tiz centimeos (két sous) váltópénzt veretett beléle. 1770 május 30-án a tér borzasztó szerencsétlenségnek volt a színhelye. Az akkori dauphin (trónörökös, a későbbi XVI. Lajos) és Mária Antoinette egybekelésének öröme egyszerű tüzijátékok rendeztek e téren, melyet tömérdek nép nézett. Az ügyetlenül irányított rakéták a tömeg felé sülték el, leirhatatlan tolongást okozva, melynek következtében a tömeg a piacot akkor körülvevő árkokba esett s állítólag 1200 ember vesztette el életét, 2000 pedig súlyosan megsérült.

XV. Lajos szobrának eltávolítása után egy cserépből készült nő alakját állították a helyére, melyet a «sárból kelt szabadság istenasszonyának» neveztek el a nép humora. Maga a tér a «forradalom tere» nevét nyerte.

1793. január 21-én itt e téren kezdte meg irtóztató munkáját a guillotine XVI. Lajos király lefejezésével. Itt vértett el alatta Corday Sarolta, Marat gyilkosa. Okt. 16-án Mária Antoinette feje gördült le itt. Két hétre rá 20 girondista feje gurult a porba, kik közül Lasource oda kiáltott hóhérsáim: «Oly pillanatban halok meg, mikor a nép elveszté az esztét. Ti az napon fogtok meghalni, mikor megtalálta.» November 6-án Égalité Fülöp orleansi herceg, két napra rá Madame Roland, majd az agg Bailly miniszter és egy sereg letett tábornok végezte életét a szörnyű vérpádon. Majd Danton, Desmoulin Camille kerültek sorra hiveikkel. A gép egyre növekvő pokoli hűvel dolgozott, minden nap 50—80 embert, asszonyt szállítva a másvilágra. 1794 július 28—30-án Robespierret és társait, a közzéletti bizottság 85 tagját is elérte sorsuk. 1795 május 3-ikig több mint 2800 ember veszté el életét a forradalomnak ezen egyetlen egy helyén. 1799-ben neveztek el a tért «Place de la Concorde»-nak.

I. Napoleon leverése után e téren s a helesnyíló Champs Élysées-n táboroztak az orosz és porosz csapatok s az utóbbiak 1871-ben is. Ez év májusában elkecseregett harcuk volt e tér színhelye a versaillesi csapatok s a kommunisták között, kik a Rue Royale hatalmas barrikáddal torlaszolták el.

Hogy elfeledtesse a forradalom szomorú emlékét, Lajos Fülöp egy politikai szintelen emlékekkel határozta el földszínti a tért s erre épen kapóra jött a Luxor melletti régi Thébéből származó obelisz, melyet Mohamed Ali alkirály ajándékozott Lajos Fülöpnek. A hatalmas darab egyetlen darab rózsaszín gránitból van faragva, közel 23 méter magas s egy negyed millió kilogrammot nyom. Alapja szintén egyetlen, 4 méter magas kő, mely alatt még lépcsőzetes alapítvány terül el egy méter magasságban.

Különös díszére szolgálnak a térnek a nagy szökőkutak, melyek mindenkinek három medencéje van egymás fölött, delphinekkal, triton- és nereide-alakkokkal. Az egyik a francia tengereket, a másik a folyamokat jelképezi s bronz, és öntött vasból, márványból és gránitból készült allegorikus alakjaival a legszebb műreimekek közé tartozik.

A tér magas, márvány talpra helyezett nyolc allegorikus alak veszi körül, Franciaország legnagyobb városait: Bordeauxt, Nantest, Ronest, Brestet, Marseillet, Lyont, Lillet és Strassburgot jelképezve, mely utóbbinak szobra, mióta a németek elvették, állandóan gyászfityallal van borítva s virágokkal elhalmozva. Azonfölül hajóorokból készült 20 bronzozott magas oszlop sorakozik e téren, mindenik két-két gázlappal s száznál több kandelaberrel,

melyek esténként nappali világosságot terjesztenek magok körül.

A Concorde-térről a képviselőházhoz s a Szajna tulsó parján elnyuló Boulevard St. Germainig vezető hasonnevi hid csaknem egészen a lerombolt Bastille köveiből épült. Párkányzatára L. Napoleon híres tábornokok szobrát állítá, melyeket a restauráció alatt más nevezetes férfiak szobraival helyettesítették. Ezeket azonban szintén eltávolították s most a versaillesi kastély előudvarában láthatók.

E hidról szép kilátás tárul a Szajna mentén föl és lefelé. Nyugatra, még mindig a Szajna jobb partján a Concorde-tér a *Champs Élysées* kezdetével olvad össze, melyet már XIV. Lajos idejében is így neveztek, csak hogy most az e néven nevezett, gyönyörű fasorokkal beültetett s jobbról-balról kertetők, nyaralóktól, mulató helyektől határolt széles városrészen az Arc de Triomphe-ig, a nagy diadalívig terjed. E rendkívül szép, két kilométernyi tágas utca a gyalog, lóháton és kocsin járó előkelő és félig előkelő világunk fölöttéde kedves sétahelye s kedvező délutánokon épegy tolong itt az üdülni vágyók serege, mint a boulevardokon, s itt látni a születési és pénzarisztokrácia legszebb fogatait.

A Champs Élysées előrése azonfölül a nép mulattatására szolgál mindenféle helyiségekkel és alkotmányokkal, panorámákkal, hintákkal, ördögmozdulással, bábszínházakkal, komédiás bódékkal, kávéházakkal, étkész helyiségekkel s különösen fényes u. n. café chantant okkal van tele, melyeknek esténként egészen éjjelutáni óriási közönsége van s hol most egy Paulus (olvad Pölusz) nevű népének, a ki a Boulanger-nótát is szerezte, különösen népszerű.

REVICZKY GYULÁRÓL.

Szegény fiú! Lám, nem hiába bolygott,
Elérte célját: mindz'öntökre boldog!
Miert a földön hasztalan esengsz,
Lenn megtalálta: a nyugalmat, csendet.

Most már övé lett minden, a mi álom
Nemes sziveknek ezen a világon:
Küzde's jutalma, a dicsőség, béke
Mind az övé lett, a mikor már — vége.

Lám, míg a küzdőt hidegen lenézték:
Koporsójánál könnyezett a részvét;
S édes dalát ki éhen, fáva írta:
Könnyezve vitték s rózsák szét a sirba!

És a dicsőség, melyért nyomorogva,
Vérével küzdött, az is beragyogja.
Emlékezésed, koszorú csoportja
Hírét a hon határain túl hordja.

S a csillagok közt, a hova felszállott,
Ott megtalálja mind a többi álmot;
Ott nem jár többé busan, elhagyottan,
A szeretetnek bő forrása ott van!

Szegény fiu! Már nem vagy a magányban,
Melyben közülnk, élve bár, de hány van!
Lázus szíved kohója hogy kiégett,
Most nyílt meg néked, oh csak most az élet!

Aludj nyugodtan. Te a célt elérted,
Ne irigyeld tőlünk e földi éleket!
Ki boldogabb, ki tudja: te alattunk,
Vagy mi, a kik még élve itt maradtunk?!

DENGI JÁNOS.

A TOBOLSKI KINCS.

Orosz életkép.

Patru S. után.

(Folytatás.)

L— sokáig nem felelt, mert arra a gondolatra jött, vajjon nem közönséges börtönkémmel van-e dolga, kit talán azért adtak melléje, hogy titkait kitudhassák.

E felteves mellett nem sok erőt lehetett ugyan felhozni, de már maga a gyvat elegendő ok volt arra, hogy L—t feltétlenül hallgatásra bírja.

— Köszönöm barátom, — mondá mosolygó hangon, — majd csak elvárom, mi történik ve-

lem, szökést nem kísérhetek, mert akkor előre kimondanám magamra az ítéletet.

— A barin ugy beszél, mint a többiek, legyen meg akarata, pedig nagyon sajnálnám, ha valami baja lenne.

Három heti kínos várakozás után, végre a bírák elé került L— ügye. Az akkori kellemetes procedura mellett, — mely azóta lényegében alig változott, — minden további indoklás nélkül L. felségáru előzetes miatt, összes vagyonának elkobzása mellett, 20 évi nehéz bányamunkára ítéltetett — különös kegyelemből a megérdemelt halálbüntetés helyett.

Bármily megdöbbentőnek látszott a zsarnoki önkény ezen ítélete, L— még sem akarta hinni, hogy ezt rajta csakugyan végre is fogják hajtani, s mosolyogva távozott a bíróság terméből. Börtönében tatár bajtársra örmírivalgással fogadta — a mint mondá: életétől ezelőtt egy fél órával, még egy törött patkószegyet sem adott volna.

— Most már magam is hiszem barin, — mondá a tatár könnybe lábadt szemekkel, — hogy nem végzik ki a rossz emberek; talán együtt teszszük meg az utat a bányákba. Onnan aztán könnyebben szabadulhatnánk meg.

Néhány hét múlva a két fogolytársat egymáshoz lánczolva, erős őrizet alatt a varsói nagy Osztroga (fegyenczház) kísérték, honnan még az napon indult meg a rabszállítvány Irkutsk felé.

Akkoriban gyalog tétették meg az elitéltekkel az egész utat, melynek fádalmait csak kevesen bírták el. Majd minden nagyobb állomás körül házába kerültek nehányan a szerencsétlenek közül, kiknek sorsát a többiek megirigyelték.

L—t nagyon megviselte ugyan a rendkívüli megerőltetés s a nélkülözések hosszú sora, de erős testalkata minden bajt elbirt, annyival is inkább, mivel bizton hitte, hogy rokonainak hatalmas befolyása őt e kínos helyzetből nemsokára megszabadítja.

A katonai kíséret parancsnoka, egy öreg kapitány, kiből a jobb érzés végképen ki nem vesztett, elég kiméletesen bánt a szerencsétlenekkel. L—nek lánczeit már a harmadik állomáson levétette, sőt azt is megengedte, hogy a tatár cipelje fogolytársa batyuját, melyben csekély apróságai be voltak kötve. Azonfölül megígérte, hogy L—t rendeltetés helyén az illetők kiváló figyelmébe fogja ajánlani.

Paluskin tábornok, kire Irkutskba a katonai parancsnokságon kívül még a politikai foglyok felügyelete volt bízva, maga is büntetésnek tekintette állását, s minden alkalommal újjat hozott a szent-pétervári vagy moszkvai felsőbb hatóságokkal. Miután pedig a czár nagyon messze, az ur isten pedig nagyon magasban lakik, nem kellett attól tartania, hogy ez oldalról valaki kérdőre fogná vonni.

A 427 fegyencből álló szállítvány 1863 jul. 2-án érkezett Irkutskba, a midőn a szibériai rövid nyár végével már a fegyvergyakorlatokon is tustek a katonák.

A kormányzó bevett szokása szerint szemlét tartott a fegyenczek fölött, s miután csak kevés kivétellel leginkább 20—25 évi, vagy életfogytiglani kényszer-munkára voltak ítéltve, erősen kikelt a naplopó urak ellen, kik most már nemsokára egész Oroszországot Szibériába fogják küldeni, csak hogy ők otthon annál kényelmesebben élhessenek.

— A bányákban már nincsen hely ennyi ember számára; hiszen több katonám lakik már a föld alatt, mint a kaszárnyában; rabot, azt éjjel-nappal küldenek nyakamra, de tisztet és katonát, kik amazokra felügyeljenek, egyet sem, — dörmögé magában.

— Hé, Ossip Maximovics! — kiáltá a tábornok a mögötte lovagló börtönfelügyelőhöz fordulva. — Én azt akarom, hogy ezek a lengyelek a tobolski-jekaterinoszlavi aranyosok telephéz beosztassanak. Ott legalább majd könnyebben lehet őket szemmel tartani.

— Exczellenziád parancsára, — felelé katonásan tisztelegve a megszólított tiszt, — de a mosásnál alkalmazott fegyenczek nem dolgoznak láncokban, és ezek itt? . . .

— No tudja, annyi eszem magamnak is van, tán még valamivel több mint önnék, — dörmögé ismét a tábornok, ostorával nagyot huzvá lova fejére, — hát le kell a vasakat az emberekről venni, ez tán csak nagyon egyszerű dolog. Egyáltalán kikérek magamnak mindenféle okoskodást és megjegyzést, itt én parancsolok, nem pedig a szent-pétervári tollas madarak,

kik örökké csak irnak, meg irnak, a nélkül hogy tudnák, mi helyes vagy nem. Tehát újból is megparancsolom, hogy az egész szállítvány még ma Tobolskba, illetőleg Jekaterinoszlavba induljon. Pünktum.

Evel a szemle véget ért.

Olvasóim tájékozására röviden elmondom, hogy Szibéria legfőbb folyóiból termés-aranyat mosat a kormány. A drága érc gyakran három-négy latnyi darabokban, de leginkább buzaszem nagyságu töredékekben fordul elő.

1860-ig a jekaterinoszlavi aranymosóda évenként 6—800 ezer rubelt érc termés-aranyat szolgáltatott be a kincstárnak, demitűn az irkutskai tobolski katonai és polgári kormányzó 6—8 évi szolgálata után többnyire maguk kérték nyugdíjaztatásukat, aztán pedig mint dúsgazdag emberek éltek világukat, nem sok tudomány kell annak megértésére, hogy az aranymosás valódi értéke tulajdonképen ötször annyira is rugott.

A kisebb konzokok a fegyenczek körül alkalmazott al- és főtisztek osztottak, míg az orosz-lánrészt a kormányzóknak jutott, ki aztán tetszése szerint közvetlen környezetének is adott valamit a sokból.

Minél több ember került az aranymosáshoz, annál nagyobb lett az osztalék, és Paluskin, kinek ma-holnap eladótól leánya nevelkedett egy előkelő moszkvai intézetben, azt tartotta, hogy addig kell a vasat venni, míg csak lehet.

A lengyel fegyenc-szállítvány épen kapóra jött, mert a tavaszi hóolvadások sok homokot és vizet hordtak a folyókba. — Jekaterinoszlavban az aranymosásnál dolgozó fegyenczek, tavaszszal és nyáron, a szabadban táboroztak, télen pedig a fagy beálltával hosszú fedett színekben kellett dolgozniuk. Ez állapot az ólom- vagy ezüst-bányákban sinlődő fegyenczek sorsához képest valódi gyöngyvet volt. Oly fegyenczeknek, kiknek a szerencse a mosásnál kedvezett, és kik néha nagyobb darab termés-aranyt leltek, a kapusi tisztek mindent megengedtek de mások sem panaszkodhattak a túlságos szigor ellen, mert a napi munka eredménye többnyire kedvező lévén, az arany csábító ereje még a legdurvább felügyelőt is megszelídítette.

L—t honfitársai utközben hallgatag fejöknek ismerték el, s midőn rendeltetéstik helyére értek, az egész telep örömmel üdvözölt a jövevényeket. — «Solamen miseris, socios habuisse malorum». Ha valahol, hát itt bizonyult be a római költő szavainak igazsága.

A fegyenczek kizárólag politikai vétségek miatt lettek elítélve, s többnyire a műveltebb osztályokhoz tartozó emberek voltak, kik hazájukról és öveikről évek óta hírt sem hallottak. Hetven éves aggyastánok, java korbeli férfiak, serdülő fiatalok, tisztas matróznak és viruló hajdonok mind együtt szenvedtek e helyen, a miert a haza szent földjének védelmére és felszabadítására siettek.

(Vége köv.)

SZÁZ ÉV ELŐTT.

Emlékezések a francia forradalomra.

V.

A hadüzenet.

Az alkotmányozó gyűlés befejezte feladatát, a régi «assemblée» feloszlott, tagjai visszatértek családjuk körébe. Az új nemzetgyűlés egészen különböző elemekből állott azoktól, a melyek az események eddigi folyását irányozták. Voltak közöttük az első forradalomnak buzgó pártíve, kik magokat alkotmány-pártiaknak neveztek s a jobboldalt foglalták el, és voltak vakbuzgó rajongók, kiknek fejét elszédelítették a forradalom eddigi sikerei s nem akartak megállni a megkeddti uton. De tehetségben, hazafiaságban minden párt felett kiemelkedtek a girondisták, onnan nevezve így, hogy nagyobb részint Gironde departement küldötte fel őket, köztük *Condorcet*, az ismert bölcsész és író, rendkívüli ltkörü férfiú és *Vergniaud*, hatalmas rögtönző és nagy tehetségű szónok.

Voltak azonban e pártnak is szélső elemei, kik alul maradtak azokon tehetségben, de felülmúlták őket merészségben s ezek később kiválva a zömből, a hegypartot alakították. Minde pártárynyalatoknak igazi sulyponja a klubokban feküdt, melyek ez időben nagy fontosságra és virágzásra emelkedtek s valódi tüzhelyeivé váltak a politikai izgatásnak.

Legrégibb volt ezek közt a nagy befolyásu jakobinus-klub, melynek tagjait alig fogadhatta

be egy koralbanus épült roppant amphitheatrum, mely a jakobinusok templomának főhajóját foglalta el. Közepén asztal emelkedett, mely körül az elnök és a titkárok ültek, s a hol a szavazatokat szedték és a határozatokat hirdették ki. Az alkotmány és az első forradalom hívei ellenben a mérsékelt Feuillantok klubjában gyülekeztek. Volt még azonkívül a Cordelier-klub, s ennek tagjai vetekedtek túlzó törekvéseikben a jakobinusokkal; írójuk Desmoulin Kamill volt, vezérök Danton, ki mint ügyvéd kevés sikert aratva, a népszónok babérajaira vágyott s athleta alakja, érzés hangja, féktelen szenvedélyessége teljesen alkalmassá is tették erre. Robespierre, bár ekkor már nem volt tagja a nemzetgyűlésnek, mert ő maga tette volt a képviselőt újra nem választathatósgáról szóló javaslatot, azért mégis a jakobinusokhoz csatlakozott, s vezérszerepet vitt köztük ugy dogmatikus fellépésével, mint szigorú elvei és hideg becsületessége bizonyos szenvetelt érthetlenségével, mely a «megvesztegethetlen» melléknevet vivta ki számára.

Az új «assemblée» legelső tényei közé tartozott, eltörölni a «sire» és a «felség» czimeket s egyszerűmind a republikánus szellem első mámorában elhatározta, hogy a gyűlésteremben a király széke teljesen hasonló legyen az elnökéhez. XVI. Lajos mindez intézkedések vérg sértették s azzal boszulta meg magát, hogy maga helyett miniszterei küldte a gyűlés megnyitására. E megtorlás benyomása alatt a gyűlés másnap már visszavonta a megelőző rendeletet, ugy hogy a király nem habozhatott többé személyesen jelenni meg. Csak hogy akkor meg megint azt vették határozatba, hogy ha a király ülve marad, a képviselők is ülve maradjanak. XVI. Lajos ebben új sértést látott. Halványan, feldult arcczal tért haza, s egyedül maradván a királynéval, fuldokolva vetette magát egy székbe.

— Ah asszonyom, — mondá — ön tanuja volt e megaláztatásnak. Tehát azért kellett Franciaországba jönnie, hogy lássa . . .

Szavait elfojtották a könnyek s a királyné hiába próbálta vizsgálni; lesújtott, szívében megsebzett maradt.

Pedig már nem volt mit várnia a külföldtől sem. Anglia semlegessége, Frigyes Vilmos habozása, II. Leopold békés hajlamai, minden neménytől megfosztották. A béke ez általános kilátásai közt csak az emigránsok akartak minden áron a háborút fegyverkeztek, készülődtek lázas sietséggel, nem gondolva meg, hogy ezzel is csak a király helyzetét teszik még kétesebbé, a kinek semmitől sem volt oka annyira tartani, mint a polgárháborútól. El is követett mindent, hogy őket hazájukba visszahívja, s másfelől, hogy vetojával megátalja azoknak a szigorubból szigorubb javaslatoknak törvényerőre való emelését, melyeket az emigránsok ellen az «assemblée»-ban emeltek.

Am a királyi proklamációinak, melyeket egymásra bocsátott ki az emigránsokhoz és fivéreihöz, mi foganatjuk sem volt. Minden nap új híreket hozott a határról az emigránsok hadi készülődéséről, kik közt különösen Mirabeau gróf, az elhalt nagy szónok fivére, hatszáz emberrel állt készen a strassburgi érseksgében. És Lajos, a szánalmas bábkirály abba a kényszerhelyetbe jutott, hogy saját hívei ellen volt kénytelen megsejgömetni kardját. Leopold császár nem akarta a háborút s az im is állott érdekben, de óhajtottá, hogy egy impozáns erővel támogatott kongresszuson legalább a francia alkotmány némely részei módosíttassanak s különösen bizonyos királyi előjogok fenntartásával egy kamra helyett a két-kamra-rendszer léptesék életbe. Másfelől pedig ragaszkodott a regensburgi határozományokhoz is, hogy t. i. a német birodalom nem ismeri el a forradalmat a maga részéről, s ezért az Elzászban területtelkkel bíró birodalmi hercegek számára a hűbéri jogok eltörléséért felajánlott kárpótlást nem fogadja el.

Es ekkor előállott az a helyzet, hogy XVI. Lajosnak magának kellett hadienettel fenyegetni a forradalom iránt elsőlségek hatalmakat, s decz. 31-én az assembléehoz intézett levelében egész erőlyvel kijelentette, hogy «ha már Franciaország végezte az, hogy saját fiai és szövetségesei ellen viseljen hadat, meg fogja mutatni Európának, hogy neki nincsenek más érdekei, mint népének, s hogy a francia nép vitéségével támogatni fogja őt», stb. stb.

E szavait a királynak természetesen élénk

tetszéssel fogadták s ezek révén a királyné is elérte még egyszer életében azt, hogy az operában lelkesült óvációkkal fogadják, mint hajdan, hatalmas szobnapiban. Egész boldogan mondta el férjének a kiütött fogdatást. Pedig ugyanakkor a nemzetgyűlésben a leggyöngédtelebb viták folytak a királyi méltóság értékelésére felett. Egy deputáció azon panaszkodott, hogy a tanácsotemert ajtajának nem nyitották ki mindkét szárnyát előttük. Mások pedig egy képviselő kalappal fején és illetlen öltözetben állított be a királyhoz. Ehhez hasonló esetek gyakran fordultak elő, így akarták megtorolni a képviselőknak az udvar részéről való hűgét, sőt néha lealzó fogadtatást.

1792 elején már a háború lett a nap nagy kérdése, mely napról-napra mindjobban előtérbe nyomult. A nemzeti védelem ügye Dumouriezben találta meg legalkalmasabb emberét, ki előbb normandiai parancsnok, később hol az udvar, hol a nemzetgyűlés bizalmasa, mindenképen érvényesíteni igyekezett nem mindennapi tehetségét. Talán jellemének ez a hajlékonysága volt az oka annak is, hogy az udvar sem épen idegenkedett attól, hogy őt a miniszteriumban lássa, nem, még a királyné sem. A fűző-fához való kapkodás eme kétségbeesett politikáját eléggé jellemzi az a találkozás az új miniszter és a királyné közt, melynek részleteit ér Dumouriez emlékiratai tartották fenn számunkra. Belépve, — így ír Dumouriez, — a királyné szobájába, egyedül, kipirosodva találta őt, a mint nagy léptekkel sétált fel s alá oly felindulással, mely élénk magyarázatokra nyújtott kilátásokat. A miniszter a kandalló szögletében állt meg, fájdalommal érintve a fejedelmi nő balsorsától, s a lelkeben dúló kínos érzelmektől. A királyné méltóságos, de ingerült arcczal közeledett hozzá s így szól:

«Uram, ön e pillanatban mindenható, de a nép kegyéből, mely hamar összetöri bálványait. Sorsa magaviseletétől fog függni. Azt mondják, hogy sok tehetsége van. Beláthatja, hogy sem én, sem a király nem türehtjük tovább az alkotmányt és újításait. Öszintén kijelentem ezt; válasszon köztünk.»

Dumouriez felelt erre így: «Asszonyom, zavarba ejt ez a fájdalommal, melyet felséged most tett. Én azt nem fogom elárulni, de én a király és nemzet közt állok, s hazám vagyok. Engedje meggyeznem, hogy a király és felséged s felséged gyermekeinek sorsa is az alkotmányval van összekapcsolva, ép ugy törvényes hatalmának helyreállítása. Rossz szolgálatot tennék önnök és neki is, ha másképp beszélnek.»

A királyné meglepetve a kifejezett vélemény által, emelt hangon kiáltott fel:

«Ez nem fog így tartani, vigyázzon.»
Mire Dumouriez, rejtett fenyegetést véve a királyné szavaiból észrevenni, szerényen, de elhatározottan csak ennyit mondott:
«Asszonyom, elmúltam ötven éves, életem sok vesztély közt folyt le s midőn a kormányba léptem, el voltam készülve rá, hogy a *kényesség* nem a legnagyobb vesztély, mely környezni fog.»

«Csak az hiányzik — kiáltott fel fájdalommal Mária Antoinette, — hogy még rágalmazzon is. Azt hiszi talán, hogy képes lennék önt meggyilkoltatni? s az alatt könyek sajtolódtak ki szeméből.»

«Isten őrizzen, — szóló Dumouriez, — hogy ezzel sérténem! Felsőged jelleme nagy és nemes, ennek hősi példát adta, melyeket csodálok és melyek kivívták ragaszkodásomat.»

A királyné e szavakra lecsillapultan közeledett s Dumouriez így folytatta:

«Higye el felséged, semmi érdekem sincs megcsalni, ép úgy irtózom én is, mint ön, a fejletlenségétől és a bűnöktől. De higye el, tapasztalt vagyok és helyzetemből jobban meg tudom itélni az eseményeket. Ez nem pillanatnyi zavargás, mint hinni látszik felséged, ez egyértelmű feltámadása egy nagy nemzetnek százados visszaélések ellen. Nagy pártok szitják ennek lángjait. Mindenütt találkoznak bolondok és gazemberek, de én a forradalomban csak a királyt és az egész nemzetet tekintem, s azon dolgozom, hogy őket kibékítem, önkö dolgoz, hogy abban segítsenek. Ha akadály vagyok terveik előtt, mondják meg, rögtön benyujtom lemondásomat, s valamely zugolyban fogom elsi-ratni hazám és az önk sorsát.»

A társalgás vége az lett, hogy a bizalom töké-

letesen helyreállt Dumouriez és a királyné között. A miniszter helyes tanácsokkal látta el a királynét a pártokra vonatkozólag s az uralkodónak igen nyájasan és derülten bucsuzott el tőle.

Meg kell jegyezni azonban, hogy Dumouriez és a királyné találkozását Campan asszony már idézett emlékiratai kissé eltérőleg adják elő. Szerinte egy nap a királyné egészen elesügedve közölte vele, hogy már nem tudja, hova legyen. A jakobinus vezérek Dumouriez által tesznek neki ajánlatokat. Dumouriez pedig eserből hagyva a jakobinus pártot, maga ajánlja fel magát. Elmondta, hogy «fűléig benne van ugyan a vörös sapkában» — de azért nem jakobinus. Kérhözöttát azon rombolók munkáját, kik csak a fosztogatásra vágnak és mindenre képesek, s kiknek kezébe játszották a forradalmat. Eképp beszélt megragadta a királyné kezét s szenvedélyesen csókolta meg, lelkesülten kiáltva fel: «Hagyja magát megmenteni!» De ő — ezt Campan asszonynak mondta a királyné, — nem hajthatott egy áruló szavaira: Dumouriez egész magaviselete olyan volt, hogy jónak látta, nem bizni benne.

Akarmelyik verzió legyen is való, annyi tény, hogy Dumouriez sem menthette meg a királynét az aljas inzultusoktól. Emlékiratai egy más helyen arról szólnak, hogy egy nap a királyné a király előtt eképp panaszkodott neki:

«Levertnek lát nemde? Nem merek a kert felőli ablakhoz ülni. Tegnap este, hogy levetgöt szívjak, az udvar felőli ablaknál mutattam magamat, mire egy nemzetőr-tűzér durva bántalommal illetett, hozzátéve: «Mennyire örülnék, ha fejedet szuronyon hegyén láthatnám.» Abban a borzasztó kertben egy helyt székre állt embert lát az ember, a mint fennhangon rémletes dolgokat olvas fel ellenünk, máshelyt valamit katonát vagy papot huzdolnak a tóhoz, ütésekkel és szitkokkal halmozva el. Ez alatt a többiek léggömböket eregetnek, vagy nyugodtan sétálnak. Mily hely! Mily nép!»

II. Leopold császár nemskóra meghalt, s utódja, Ferencz császár már sokkal kevesebb engedékenységet árult el a forradalmi alkotmány iránt és kevesebb súlyt helyezett a béke fenntartására. Bizonyosága ennek az a jegyzék, melyet Kobentzel minisztere által intézett Bécsből s melyben nem elégedve meg többé a mérséklet eddigi határáival, egyenesen a francia monarchia helyreállítását követelte az 1789 jun. 23-iki királyi nyilatkozatban körvonalozott alapokon, továbbá a három rend visszaállítását s a papi javadalmak visszaadását.

XVI. Lajos soha sem állt nehezebb elhatározás előtt, mint midőn a jegyzék vétele után látta, hogy többé nem hátrálhat meg a végzetes háború megüzénese előtt. Dumouriez sietve írta meg jelentését, és nyújtotta be a királynak, a ki azt három napig tartotta magánál. Nevezetes ülése volt az assembléának az, mikor ápril 20-án a király személyesen jelent meg és személyesen készítet beszéddel készült az ülést megnyitni. Roppant nézőközönség foglalta el a karzatokat, hogy tanuja legyen Franciaország sorsa eldöntésének. A király mely tépelődésekre valló elváltozott vonásokkal jelent meg s elváltozott hangon, de méltósággal emelte fel szavát Dumouriez jelentése fölolvása után.

«Uraim — így szólt — hallották a bécsi udvarral folyt tárgyalásaim eredményét. En minden eszközt kimerítettem a béke fenntartása érdekében. Most már az alkotmány értelmében indítványozom a nemzetgyűlésnek, a magyar és cseh király* elleni háború megüzénését.»

Általános éljen-harosság verte fel a levegőt. Csak formáság volt, hogy a nemzetgyűlés haladékokat kért a kérdés megfontolására; voltaképpen a király mindenkinek szíve óhaját fejezte ki — a magán kivül. Mert a szegény király minden módon igyekezett a háborút meggátolni, nemcsak, de a királyné többször idézett bizalmasa, Campan asszony tudni vél egy titkos tiltakozó irat létezéséről is, melyet a király szerkesztett és a legendái vas-szekrényben helyezett el. Fontos-

ságukért idézzük Campan asszonynak idevonatkozó sorait.

«A királynak nagy halom papírja volt, és arra a szerencsétlen gondolatra jött, hogy egész titkon egy tíz év óta mellette dolgozó lakatos által egy titkos rejtéket készíttessen lakosztálya belső folyosóján. Ez ember árulása nélkül a rejtékhely sokáig ismeretlen maradt volna. Ott, hol a rejték nyitott, a falra nagy kövek voltak festve, és nyílása egészen el volt dugva a festett kövek árnyéklatát képező sötét csíkok közt. De mielőtt a lakatos felfedte volna a nemzetgyűlés előtt az ugynevezett vas szekrény létezését, a királyné tudta, hogy beszélt róla néhány barátjának, és hogy az az ember, a kit a király szokása szerint igen nagy bizalmával megajándékozott, jakobinus volt. Figyelmeztette a királyt és rávette, hogy egy nagy tárazát töltsön meg mindazokkal az irataival, melyeket leginkább érdekében állott megőrizni, s bizza reám. Jelenlétben intette őt, hogy ne hagyjon semmit abban a szekrényben, s a király, hogy megnyugtassa őt, azt felelte, hogy semmit sem hagyott. Én át akartam venni a tárazát, hogy szobámba vigyem, de nehezebb volt, hogyszem felemelhettem volna. A király ajánlkozott, hogy elhozza ő maga, én elől mentem, hogy ajtót nyissak.



FEJZI PASA (KOLLMANN JÓZSEF.)
Legutóbbi konstantinápolyi fényképe után.

«Mikor letette szobámban a csomagot, csak ennyit szólt: «A királyné el fogja mondani, mit tartalmaz ez.» Visszatérve a királynéhoz, kérdést tettem ez iránt, mert úgy véltem a király szavaiból, hogy szükséges erről tudnom. «Ezek — mondá a királyné — oly iratok, melyek a legvégtetésesebbekké válnának a királyné néve, ha esetleg porbe fogják. De a mit különösen tudatni akar, az az, hogy a tárazában van az államtanács egy üléseinek jegyzőkönyve, melyben a király a háború ellen nyilatkozott. Minden miniszterrel aláíratta, s még pár esetében is számít arra, hogy ez irat hasznára lesz.» Megkérdeztem a királynétől, mit gondol, kire bizom a tárazát? «A kire akarja — válaszolt — ön egyedül felelős érte. Ne tárazzék a palotából, még szabadidejében sem; lehetnek körülmények, a midőn igen hasznos lehet, ha azonnal rátalálunk.»

Ha hitelt adhatunk Campan asszony szavainak, könnyű elképzelni, milyen kényszerhelyzetben érezte magát XVI. Lajos, midőn már nem bírt ellenállani a harcziás iratlatoknak.

EGYVELEG.

* A legvastagabb fa jelenleg a világon állítólag egy Kaliforniában a Kameah folyó forrásának közelében levő Wellingtonia gigantea, mely a talajtól

1,5 méter magasságban még 53 méter kerülettel bír.

* Híres emberek ellenszenvai. A tudós Scaliger valahányszor vízi zsályra nézett, megborzadt, D'Albert marsall megfutott egy díszőrszere elöl, III. Henrik francia király nem volt képes megmaradni oly szobában, hol macska is volt: Tycho de Brahe elhalaványult, ha rókát, vagy nyulat látott, Verulamio Bacon holdfogatokáskor eljűlt a racionalista Hobbes éjjel nem tudott setében lenni.

* Kutya-bájt rendezett a második császárság idejében III. Napoleon mostohatestvérének, Morny grófnak neje. Három nappal előre küldték szét a meghívókat a kutyáknak, de megengedték, hogy tulajdonosaik is eljöhessenek. A lakoma végén betanított kutyákkal bájt rendeztek, de ez rövid ideig tartott, mert egy buldog a grófnő kedvenc kutyáját harapdálni kezdte s midőn a grófnő közbe avatkozott, általános zürzavar lett belőle.

* A vasutakba fektetett vagyon Hadley Arthur tanár számítása szerint már aggasztóan nagy, az egész világon 50—60 milliárd. Ez az összeg a múlt nemzeti összes vagyonának 10-ed részét képezi s a kamatozó vagyonnak legalább egy negyedét, ha nem egy harmadát. A gyárakba fektetett tőke aligha ily nagy, a bankoké jelentékenyen kisebb. A forgó tőke és készpénz, — arany ezüst, és papír — a vasutakba fektetett vagyonnak csak egy harmadát teszi.

* A reformáció létrejötték urabb számítások szerint magában Németországban 3000 ily tárgy röpirat jelent meg. Wittenbergben 1518—1532 között 600 művet nyomattak, némelyiket mesés nagy számmal. Luther «Ansprache an den deutschen Adel» című röpirata öt nap alatt 4000 példányban kelt el. «Disputation mit Eck» című munkája pedig 1400 példányban. Egy «Ein Sermon von Ablass und Gnade» című röpiratból 2 év alatt 22 kiadás került. Luther új testamentumából 3 hónap alatt 5000 példányt adtak el, bár ára 1¹/₂ forint volt, akkor igen nagy összeg. Luff János wittenbergi nyomdász Luther életében 100,000-nél több példányt nyomtatott e műből, melyet még 6 más helyen is kiadtak.

* Algír, mely egy fél századdal ezelőtt csaknem használhatatlan terület volt, most nagyon megváltozott. A művelt terület nagysága 667,000 kilométer, melyből 16,000 szőlőművelésre használtatik. A szántóföldek jelen értékét 10 milliárd forintra becsülik s a Tell nevű művelt területen 220,000 francia s ugyanannyi más európai él. A kivitel értéke 80 millió forint, 2205 kilométer vasút van üzemben s az egész országban vagyonbiztonság uralkodik.

* A legnagyobb fazekak Fray Bentosban, Uruguay délamerikai államban találhatók. Jelenleg 9 óriási fazék van itt, melyek mindenkében elfér 12,000 liter. Természetesen nem agyagból, hanem öntött vasból valók. Liebig-féle huskivonatokat főznek bennök.

* Vegetarianus. Egy bécsi vendéglőben a vendég visszatartja a megrendelt nyulpecsenyét, s a vendéglős kérdésre azt mondja, hogy ő csak vegetáriánus nyulat eszik, t. i. a melyt káposztával táplálkozik, de ez az állat egykor — egereket fogott.

* A legolcsóbb világitó eszköz a Kurajo bogár, melyet Kuba szigetén tuezatványl tartanak üveg szekrényekben. Fényes zöld világitásuknál irni, s olvasni is lehet, Trinidad József ily világitás mellett több kötet munkát írt. A rovarok három hónapig is élnek, ha elég gyakran fürdetik őket, s eledelül cukornádat kapnak héj nélkül.

* Az érvágás, mely még nálunk is a műveletlen tömegnél gyakran tartatik általános gyógyszernek, legjobban divatozik Spanyolországban. Egy madridi orvos számítása szerint Spanyolországban érvágás után évnegyedeként 40 millió uncia vért, tehát éventeként mintegy 320,000 kilogrammnyit ontanak ki.

* A németek iszákossága nem új keletű. Már Nagy Károly 802-ben szigorú rendeleteket adott a részegség ellen s az 1521-ben Wormsban tartott országgyűlésen sokat foglalkoztak e zzel a bajjal, ugyanakkor Schwarzenberg báró terjedelmes művet írt e tárgyról. A múlt század óta kissé szűnelt a részegesség, de azért statisztikailag kimutatható, hogy a művelt népek közül még most is a németek fogyasztanak el legtöbb szeszes italt.

* Gyöngy a kókuszdiófában. Celebes éjszaki részén a kókuszdiófa rostjai között néha, bár nagyon ritkán, találnak szénsavas mész alkotású kis kőveket, melyek vagy kerekék vagy körte-alakúak s legfeljebb a cseresenyemag nagyságát érik el. Ezek a kővek simaság és fény tekintetében nagyon hasonlítanak a gyöngyökhöz, de keményebbek, csaknem oly kemények, mint az opál. A benszülötték e ritka kókusz-kőeknek varázsló erőt tulajdonítanak.

* Hatvanezer nő szabó van jelenleg Páris városában s 2500 külön e célra szolgáló üzlet.

GRÓF PÉCHY MANÓ.



GRÓF PÉCHY MANÓ.

A közélet egyik ismert alakja szállt a sirba e hó 24-én, ki hosszú idők óta előkelő állásokat töltött be s a társadalmi életben tevékeny tényező volt. Gr. Péchy Manó királyi főkamrás, a boldogkő-váraljai kastélyban fejezte be életét, ugyanott, hol 72 év előtt született. Nem volt alkotó szellem, nem tartozott az irányadó politikuskok közé, hanem a munkásság, a közérdek iránti érdeklődés vonta és tartotta meg a nyilvános élet sorompói közt. Kora ifjúságától buzgógn foglalkozott itt s becsüvére, társadalmi állása, nagy vagyon megnyitotta számára a politikai élet mezéjét. Zászlós ur lett, birtokosa igen sok rendjelnek és nem egyszer teljesített politikai feladatot, így Erdély uniója érvényesítése körül a hatvanas évek végén. Kétségtelenül ez volt életének legfontosabb feladata, melyet mint királyi biztos tapintatosan teljesített is. Királyi biztosi működése nemcsak az uralkodó teljes ismerését érdemelte ki, hanem hálára kötelezte a Királyhágon tuli városok legnagyobb részét, melyek siettek öt diszpolgárunk megválasztani, Erdélyi misszióját becsülettel betöltve, ezután mint képviselő működött a politika terén s mikor az öregség és betegség leszorította a nagyobb tevékenység teréről, visszavonult a főrendiház nyugodtabb légkörébe. Ötven éves politikai mult tekint vissza Péchy Manó gróf ravatalára.

El lehet róla mondani, hogy mindvégig híven és becsületesen állt azon eszmék szolgálatában, melyeket meggyőződése szerint a legjobbaknak tartott. De nemcsak a politika, hanem a társadalmi élet terén is kiváló tevékenységet fejtett ki. Pártfogója volt a művészeteknek s különösen a színészetet méltatta kiváló figyelmére. Halálát sokan őszintén meggyászolják.

Az édesem férfiú működését méltatta lapunk még érdemben. Csak röviden állítjuk össze most életének főbb mozzanatait.

Gróf Péchy Manó Boldogkő-Váralján született, 1817. évi október 14-én. Tizennyolc éves korában Abaujmegye szolgálatában a közpályára lépett, két év múlva már főjegyző volt, 1840-ben pedig meggyőző követnek küldte fel a pozsonyi diétára. Ebbeli minőségében részt vett ama bizottság munkálataiban, melyet a büntető törvény kidolgozására küldtek ki. A szabadságharc után, a jobb idők hajnalán, 1861-ben Abaujmegye főispánja lett; az 1867-iki új magyar miniszterium pedig erdélyi kormánybiztosnak küldte ki.

Sadalmai élet mozgalmaira is nagy hatással volt. Kolozsvár, Szepi-Szentgyörgy, Gyula-Fehérvár, Székely-Udvarhely és Kassa városok diszpolgársággal is kitüntették. 1872-ben Kolozsvár városának belső kerülete megválasztotta képviselőnek s tagja is maradt a képviselőháznak 1884-ig. Akkor nem fogadta el a jelöltséget s törvényhozái jogát azóta a felsőházban gyakorolta. Nem-

sokára azután kapta meg az országgyűlési méltóságot, a főkamrásaságot. Ez a zászlóvélés csak ritkán s akkor is röviden beszélt; de a tanácskozásokban tartalmasan szokott a kérdésekhez szólni.

Mint Abaujmegye főispánja, a kassai színház érdekében is sokat tett. A kolozsvári nemzeti színház szintén egyik hathatós támogatóját bírta benne. A színházak és a színpad iránt folytonosan megmaradt érdeklődése. A fővárosban talán egyetlen este sem mult el a nélkül, hogy egyik vagy másik színházban meg ne jelent volna. Egyik legismertebb alakja is volt a főváros utcáinak, melyeken gyakorta lehetett látni, rendszeren gyalog járván mindenfelé. A magas testalkatu ember, erős csontozatával, hatalmas fejével, és mindenkor színeketek bajuszával és barokójával azoknak is könnyen feltűnt, a kik nem ismerték. Az évek sulya meglátszott ugyan rajta, de megőrizte testi és lelki erejét.

Családi életében sok fájdalom érte. Két fia kis korában elhunyt; nejét (született Meskő bárónő) 1861-ben veszítette el. Egy leánya maradt: Jaqueline grófnő, ki 1864 óta gr. Zichy Rezső neje. Néhány év előtt a lányának szemére is szétoszlatatlan sötétség borult. Unokáiban talált legtöbb vigaszt. Ezek közül az egyik gr. Andrásy Tivadar neje.

Az öreg gróf halála a fővárosban — hol annyian ismerték, s a nyilvános helyeken annyira megszokták már — általános részvétet keletet. Temetése e hó 27-ikére volt kitűzve, Boldogkő-váralján.

EURÓPA HEGYI VASUTAI.

A hegyi vasutak általában két csoportra osztathatók, u. m. olyanokra, a melyek a viláfgalgalat szolgálatát, ilyenek a nagy alpesi pályák, és olyanokra, a melyek a fő forgalmi utakhoz közvetlenül vagy közvetve csatlakoznak és a helyi forgalom érdekében dolgoznak; ezek az úgynevezett hegyi pályák.

Viláfgalgalmi vasutak.

Ilyenek a Semmering- és a Brenner-pálya, a mont-cenis-i, szent-gothardi és az arlbergi vasút. A Semmering-pálya Bécs és Grác, továbbá Bécs és az Adriai-tenger között létesít összekötést, és Gloggnitzlét Mürzzuschlagig terjed. Az alpesi vasutak között a legidősebb; 1848-ban kezdték építeni és 1854-ben végezték be; hosszú időn át tanulmánytárgy volt a technikusok számára.

A 41 km. hosszú pályán összesen 4267 meter hosszú 15 tunnel van; közöttök a leghosszabb az 1428 méteres, melyben a pálya legmagasabb pontja (881 m.) is fekszik. Valamikor a leghosszabb tunnelek közé sorolták, de jelenleg már nem az, mert például a gothardi tunnel 3¹/₂-szer hosszabb a Semmering összes tunneljeinél.

Építmenyei között különösen nevezetes a weinzettelvárdi alagút, melynek közepén egyik oldalt nyitott folyosó van. A 16 völgyhidalás közül a leghosszabb Payerbach mellett (228 m. 13 ívvel) a Schwarzán és legmagasabb a «Kalte Rinné»-n (46 m.) vívő. A Semmering-pályának egyik nevezetessége, hogy sokkal több falat építettek rajta, mint a világ bármelyik más pályáján. A semmeringi pályát Schönerer Mátvás osztrák mérnök tervezte és Ghega Károly építette.

A Brenner-pályát 1864-ben kezdték építeni és 3 év alatt fejezték be. Innsbruckból (468 m. magas) indulva, a Brenner álmomás éri el a töt-pontját (1367 m.) és innen alászállva, Sterzingen és Brixenen át Bozenben végződik. A pálya összes hossza 125-2 km., tunneljeinek száma 30; közöttök a leghosszabb a mühlbachi (867 m.)

Nevezetesek a forduló tunnelek; ilyen kettő van, az egyik St. Jodok mellett, a másik Schelleberg és Gossensass állomások között. A kanyarulat, melyet a vonatok az utóbbi esetben meg kell tennie, olyan nagy, hogy az ember Schellebergen leszállhat a vonatról, gyalog elésztálhat Gossensassba és megint felülhet az előbb elhagyott vonatra. A pálya egyik sajátága a sok kanyarulat; a 289 kanyarulat hossza együttvéve 60-6 km-re rug, ellenben az egyes pályára 64-6 km. jut. A kanyarulatok között 77 a megengedhető legkisebb sugari körív fekszik. A mi emelkedést illeti, 11-6 km. vízszintes, a többi pálya pedig esik és emelkedik, még pedig a vonal 1/4 részének ereszkedése és emelkedése olyan viszonyban van, mint 1: 40-hez. Az építmeny 32 millió forintba került. Építését Etzel

Károly kezdte meg, de halála miatt be nem fejezhette. 66 nagyobb és kisebb hid van rajta.

Ez új hegyi pályának az lett a következménye, hogy az ország-német kereskedelem és forgalom nagy lendületet vett.

Franzensfeste mellett ágazik el a Brenner-pályából a pusterthali pálya, mely a két előbbi alpesi pályát összeköti. A pusterthali vasút szorosan véve nem olyan határozott hegyi pálya, mint a semmeringi vagy a brenneri vonal, de azért róla sem hiányzanak a figyelemre méltó technikai építmények, különösen a pálya induló pontján. A pályának ilyen nevezetessége az Eisach folyónak 76-3 m. magas hidalása, melyet csak a 76-8 m. magas világhírű Varrugas hidalás (Lima és Oroya között), az 1877-ben épült 84 m. magas «Kentucky viadukt» és a legújabbban Pennsylvaniában készült 96 m. magas Kinzua völgyi hidalás mul felül. Az eisachi völgyhidatást Prenninger építette.

A pusterthali pálya Villachnál a «Kronpinz-Rudolf» vasúttal érintkezik, melynek főága a st.-valentin-tarvis-laibachi. A Rudolf-vasúthoz csatlakozik a Pontebba-pálya, ez a legújabb keleti alpesi pálya, mely Tarvisnál kezdődően, Pontafel-Pontebbanál lépi át az osztrák-olasz határt, elhúzódik a Kanal völgyén, Venonénál a Tagliamento völgyébe jut és Udinénél vonul.

A mellékvasutak közül nagyon érdekes az Enns-völgyében kanyargó pálya, a melynek egyik gyönyörű fekvésű helye egyik mellékelt ábrán látható.

A mont-cenis-i pálya. A nyugoti Alpekekben Franciaországot Olaszországgal összekötő vasút egy része; főnevezetessége a hasonlevő óriási tunnel, mely azonban tényleg a Mont-Cenis-től 22 km. távolban levő Col de Fréjus alatt vezet el. Giuseppe Medail a tunnel furására vonatkozólag már 1832-ben nyújtott be tervet Albert Károly piemonti királynak, ez a terv csak 1857-ben ért meg annyira, hogy kezdetét vehette a 14 évig tartó munka. Összesen 38 tunnel van a 76 km. hosszú pályán, mely Bussolinónál kezdődik és St. Michelnél végződik; a tunnelek hossza 23,814 m., tehát a pályának mintegy 1/3 része a föld alatt visz. A 12,233 méter hosszú főtunnel Modane és Bardonecche közt szeli át a Col de Fréjust; benne van a pályának 1335 méterre rugó legmagasabb pontja. A tunnel falazásánál 20,000 mázsa meszet és mintegy 16 millió téglát használtak el, a repesztésre pedig több mint 1 millió kilogramm puskaport. A tunnel 75 millió frankba került; technikai szempontból főleg azért nevezetes, mert először e tunnel készítésekor fűrták át az Alpeket. Közvetlen összeköttetést biztosít Franciaország és Olaszország közt és az angol-indiai kereskedelemre fontos. Sommeiller, Grattoni és Grandis mérnök építették, a kiknek Olaszország Turinban szobrot emelt.

A Gothard-pálya. Svájc és Olaszország 1869 október 15-én szerződésre lépett ezen pálya építése ügyében; 1871 október 18-án Németország is hozzájárul csatlakozott. A szerzők értelmében a hálózatnak magában kellett foglalnia: a luzern-immense-goldau, a zug-goldau, a goldau-brunnen-flüelen-göschenen-airolo-biasca-bellinzonai, a bellinzona-lugano-chiasso, a bellinzona-lo-carnoi és a bellinzona-pinoi vonalakat. A pálya legnagyobb emelkedése 25⁰/₀-nál nagyobb ne legyen; a nagy tunnel Göschenen és Airolo között egyenes vonalban és két vágányra építessék. A 85 millió fond peruból Svájc 20, Olaszország 45 és Németország 20 milliót fizet.

A Gothard-vaspályatársaság 1871 decz. 6-án alakult meg; 1872 október 1-én vette kezdetét a nagy tunnel építése és 1882 május 23-án ért véget; a pályát ugyanazon évi június 1-én adták át a forgalomnak. A nagy tunnel építője, Louis Favre, már nem látható mesterműve elkészítését, mert 1879 július 19-én szívészélhűdes következtében a helyszínen meghalt. A munka nem szakadt meg, s a gerincz áttörése 1880 februárius 29-ikén reggeli 9 órakor történt. A tunnel hossza 14,900 m.; legmagasabb pontja a tenger színe fölött 1154-69 m. A furás munkája röviden a következő volt: a tunnel bejárásánál levő gépek a fűrőgépeket hajtották és a munkásoknak levegőt szállítottak. A Reuss és Tessin folyók vizétől tőrfogatának 20 ad részére szorított levegőt csövek útján juttatták a fűrőgépek hengereibe, mely onnan kitérül, a dugattyút és a végén levő résöt sebesen ide-oda mozgatta. A 4—5 fűrőgép furta 40—50 lyukat azután dinamittal töltötték meg és a robbanás után hátra

* Ferencz még akkor nem volt német császárrá választva.

maradt füstöt ugyancsak sűrített levegővel hajtatták ki; a törmelék-közetet eltávolították és a munkát újra kezdték.

Hogy munka közben milyen nehézségekkel kellett küzdeni, elég felemlíteni, hogy a munkások szüvére különösen az utolsó hónapok alatt 155—160-ra is emelkedett, és a test hőmérséklete a 39°-ot is meghaladta. Az építés folyama alatt mintegy 250 munkás halt és körülbelül 600 sebesült meg.

Különösen érdekesek a fordulónál mellyek a nagy tunnel északi bejárata előtt, Gurnellen állomás mögött kezdődnek. Három tunnel, a Pfaffenprung, Wattingen és Leggisten követi egymást. A két utóbbit között van a Wasen nevű állomás. A déli oldalon vannak a Freggio, Prato, Pianotondo és Travi nevű fordulónál mellyek.

Az összes tunnelek száma 53, hosszuk 41 km; 222 vashid van a pályán, melyek közül 43 hosszabb 20 méternél; hét mesterségesen emelt galléria védi a pályát a lavinák és sziklaomlások ellen.

Az építkezés az előirányzott 187 millió frank helyett 228 millióba került; maga a nagy tunnel 56¹/₂ millió frank költséget okozott.

Nagy lendületet adott a Gotthard-pálya a Németország és a földközi-tenger kikötőivel, különösen pedig a Genuával való kereskedelemnek, a mi a francia kivitel rovására történt.

Az arbergi pálya, mint a kufstein-venonai vasut egyik oldalága, Innsbrucknál kezdődik; Landecknél elhagyja ezt, áttöri az Arlberg és Bludenznél a vorarlbergi pályával egyesül.

A 137 km. hosszú pályát 1880-ban kezdték építeni és 1884. szeptember 1-én adták át a forgalomnak. A nagy tunnel 10,280 m. hosszú, benne fekszik a pályának a tenger színe fölött 1310 méternyre eső legnagyobb pontja. Mintegy 10¹/₂ millió forintba került, tehát egy-egy méter 1800 forintba, holott a Gotthardé 2400 és a Mont-Cenisé 4000 frtra rugott. Hogy a dinamit és a robbanó zselatin feltalálása és a Ferrous és Brandt-féle fűrészelt tökéletesítése milyen hatással volt a tunnelek fúrására, kiderül onnét, hogy míg az arbergi gerincez-istolyban naponként 8-3 métert, addig a gotthardiban 5-1 métert és a mont-cenisiben pedig csak 3-37 métert tudtak fúrni.

Építmenyei közül különösen kiemelendő a Trisanna völgyhidat, mely a 90 láb mélységű hegytorokba tovanárgaló Trisanna fölött 240 méter hosszúságban nyúlik el; a közepén levő vashid két alátámasztó pontja 120 méternyre van egymástól.

A pálya nagy jelentősége abban rejlik, hogy Tirol nyugoti részét és Vorarlbergot az osztrák-magyar monarchia többi részével egyenesen és közvetlenül összeköti. Magyarország, Románia, Dél-Olaszország nyereszemeinek nyitva az ut Franciaország és Európa északnyugoti része felé. Sok marhát, fát és bort is szállít ez a vasút.

A nagy alpesi pályákon kívül vannak még számosan, melyek emelkedése méterenként 15—20 milliméter; ilyenek a forbach-niederbronnai Elzászban, a moulins-montluçonai, a mézières-hirseni, a lyon-grenoblei stb. Franciaországban, a christiania-drontheimi Norvégiában, az irunmadridi Spanyolországban, a turin-genuai, a nápoly-foggiai stb. Olaszországban és a többi.

Végül említést érdemel még a schwarzwaldi pálya. Badenben Offenburgnál kezdődik és a Kinzig völgyén haladva, átvész a Tribbergen (834 méter magas), majd Villington, Donauschingent átbejöv, Schaffhausenig és Konstanzig vezet. Átlagos emelkedése olyan mint 1:55-höz, legnagyobb emelkedése mint 1:50-höz. Tunneleinek száma 38, melyek közül a legrovidebb 136 m., a leghosszabb 1696 m. hosszú. A pálya hossza 26 km., a tunneleké 9417 km. A pályát Gerwig Robert tervezte és 6 év 4¹/₂ hó alatt készítette el; maga a villingen-hausachi rész 138 millió forintba került. Fontossága abban rejlik, hogy a Bodeni-tó melléke és az Alsó-Rajna és a Mosel vidéke között fenntartja a forgalmat.

Hegyi pályák.

Eleinte kizárólag azért épültek, hogy a bányák termékeit a völgyekbe szállítsák; csak lassanként vállalkoztak a személyszállításra, a melyet most úgy völgynek, mint hegynek menve rendezésnek végeznek.

A forgalom módja szerint megkülönböztetünk:

kötél-, fogaskerekű- és adhéziós vagy tapadó erejű pályákat.

A kötél-pályák a legegyszerűbbek, azért is a legrégebbek. Forgalmuk a nehézkedés elvének alkalmazásából keletkezett, t. i. az egyik oldalon levő nehéz teher felhúzza a másik oldalán levő könnyebbet, történjék az víz, személyek, vagy valami anyag hozzáadása útján. A hol ezek a feltételek hiányoznak, ott gőzrelvel segítettek a bajon. Ilyenek a budai gőzisklá, a territet-montreux-glioni pálya a Genfi-tó partján, a giessbachi pálya Bern kantonban és a vezuvi pálya.

A giessbachi pálya a Brienzi-tó partjáról, a híres giessbachi vizesestől nem messze levő Giessbach szállóig vezet; 346 m. hosszú, szabványos emelkedése 28%. Érdekesebb teszi még az is, hogy a fogaskerekű pályák módjára is be van rendezve.

Valamennyi hegyi pályák közt legnagyobb, vagyis olyan, mint 1:2-höz emelkedése a vezuvi pályának van, a mennyiben a 800 méter hosszú pálya 380 méter szintkülönbségre emelkedik és a Vezuv csuásától 70 méternyre 1180 méter magasságban végződik.

Fogaskerekű pályák. Midőn Blenkinsop 1811-ben lokomotívját szerkesztette, közepen fogaskerekkel látta el azt, mert nem hitte, hogy a kerekek és sinek közötti surlódás elegendő lesz a vonat mozgására. Stephenson diadalai után azonban ez az eszme feledésbe merült és csak 1855-ben elevenítette fel March chicagói mérnök, mikor Nev-Hamshireben a 2000 méter magas Mount-Washingtonra vasutat akart építeni. Tervét 1868-ban keresztül is vitte. Európában Riggenbach svájci mérnök szerzett ezen a téren nagy érdemeket. A Marsch-Riggenbach-fele rendszer szerint épült a svájci két Rigi-pálya, továbbá a budai Svábhegyre és a bécsi Kahlenbergre vivő fogaskerekű vasut.

A vitznau-rigi pálya Vitznauból, a Vierzwald-stádti-tó mellől indul ki és a Rigi-Culmig emelkedik. Hossza 5144 m, merőleges emelkedése 1113 m, százalékban kifejezett legnagyobb emelkedése 25%. A pálya 1873-ban megnyitvatván, csakhamar nagy nevezetességre tett szert a táj szépségei, de különösen műépítmenyei következtében, melyek közül a Schnurtobel hídja merészségével válik ki.

Az arth-rigi pálya Arthból, a Zug-tó mellől indul ki és szintén a Rigi-Culmig ér. Hossza 11,172 m, a melyből 1395 m. völgyi pálya, tehát a voltaképi fogaskerekű pályára 9770 m. jut. Az emelkedés 1230 m; a legnagyobb emelkedés 20%; a pálya 3 tunnelt, 7 vashidat és több műépítmenyit számlál.

Svájcban van a rohrschach-heidini hegyi pálya is; a leggyözeendő magasság 383.5 m. volt 9^o legnagyobb emelkedéssel.

Németország első fogaskerekű vasútja az, amely 1883-ban a Rajna mellett, Bonntól nem messze, Königswintertől a Drachenfelsre vezetett. Hossza 1520 m; a magasság különbsége a legalacsonyabb és legmagasabb pontja között 225 m, melyet 1:5 legnagyobb emelkedéssel jár be.

A különféle fogaskerekű vasúti rendszerek közül említésre méltó Wetli svájci mérnök szelletes rendszere, melyet a Wädensweilből, a Zürich-tó mellől Ensiedelbe vezető hegyi pályán alkalmazott először és a melynél a kerékek az alapba kapaszkodó csavaralaku dudorodások voltak. Az 1876 november havában tartott próbamenet alkalmával szerencsétlenség történt vele, azért ezzel a rendszerrel szaktották.

Adhéziós pályák. Ilyen az ütli pálya, mely Zürichből a 873 m. magas Ütli-hegyre vezet. Hossza 9167 m, melyből 53% körívben fekszik, a legnagyobb emelkedés 70%, tehát méltán keltette fel a szakkörök figyelmét. Tervezője Tobler zürichi mérnök volt.

A BOUNTY-LÁZADÓK UNOKÁI.

Verne Gyula egyik ismert regényének tárgya a Bounty lázadó matrózainak a sorsa. Bizonyosan sokan emlékeznek meg olvasóink közül a Pitcairn sziget nevére, a hol ezek a lázadók világtól elzárva és elfeledve csaknem egy félszázadon át tartózkodtak s midőn feltalálták őket, az egykori lázadók közül már csak egy megtört eretű aggyastán élt, de mellette egészen új nemzedék keletkezett, mely ezt az aggyastánt megható patriarkhális gyöngédséggel vette körül.

Sok idő telt el azóta, hogy ez alapján véve igaz történet lefolyt. Pitcairn lakosai azóta

anyira elszaporodtak, hogy a kis szigeten nem voltak képesek megélni. Nagy részük kivándorolt. Uj otthonuk ismét egy magános sziget Norfolk lett, közel 5000 kilométer távolságra eddigi hazájuktól. Erről az új lakóhelyről a a Bounty-lázadók unokáinak jelenlegi életmódjáról az Egyesült-Államok egyik konzula érdekes leírást tett közre nemrég s azt hisszük, hogy Verne Gyula regényének olvasói szívesen fogják venni ennek a második kötetnek ismertetését.

Norfolk sziget egészen elhagyott helyen van a Csendes-óceán délnyugati részén, csaknem Uj-Zeeland és Uj-Kaledonia között, mindkettőtől körülbelül 600—600 kilométernyi távolságon. Éghajlata mérsékelt, egészséges és télen-nyáron meglehetősen egyenlő; egykor sűrű erdő borította, ma a Brancaria excelsa nevű fából csak egyes ligetek vannak, a többi legelő. A szigetet 1788-ban gyarmatosították először az angolok, később bűnösök telepe lett belőle, de mivel a bűnösök ezen az elhagyott helyen nagyon racionzátlanokká lettek, a telepet megszüntették s minden elítéltet eltávolította 1856-ban Pitcairnből 95 embert hoztak ide, kiknek utódai ma már 217 betelepített fél vad emberrel együtt 741 lélekre szaporodtak.

A sziget közigazgatásilag Uj-Dél-Wales ausztráliai állam kormányzójának hatóságára alatt áll, de a nagy távolság miatt s mivel alkalmas kikötője nincs, tényleg független s egy fő hivatalnok és két tanácsos kormányozzák, kiket evről-évrre utjonnan választanak. A törvények igen egyszerűek, két írott lapra az egészet föl lehet jegezni, de azért elegendők a lakók primitív viszonyaihoz képest s tekintetbe véve, hogy bűntettek itt nem fordulnak elő s a szociális zavarok ismeretlenek. A közöltség igen csekély, a főhivatalnok évenként 12 font sterling fizetést huz, a másik kettő 1—1¹/₂ fontot s ezt a költséget a kisebb kihágások után szedett bírságpénzekből nyerik. Az orvos, lelkes és tanító a melanezi misszió-társaság pénztárából nyeri fizetését s e czéliből az eladott földék árából Sidneyben egy kis tüke van félre téve. Minden letelepedő kezdetben 50 holdat kapott birtokul, később 25-öt s bár eddig már az egyes családoknak 4000 holdat osztottak ki, még igen sok műveletlen föld van.

A lakosok nagyobb része földművelő, mivel a talaj sötétbarna agyagból vagy szétmállott bazaltból áll s a fagy teljesen ismeretlen, a termékenység igen nagy, sőt valóban oly nagy, hogy a földművelőnek a vadon termő növények kigyomlálása talán a leg több gondja. Olajat és gyapotot szállítanak Aucklandba és Sidneybe, gabonát Uj-Kaledoniába. Sokan halászattal is foglalkoznak, jelentékeny jövedelmük van a szigetet meglátogató hajók elemezéséből s czethalászok hajóin tett szolgálatból. A rendes forgalmat a külvilággal csak egy pár hajó közvetíti. Aucklandba négyszer évenként megy egy bárka s ugyanannyiszor egy kis gőzös a Fidzi szigetekre, Sydneyből pedig kétszer évenként látogatja meg őket egy missziói hajó. Ezek a hajók hozzák számukra az egyes iparcikkeket, mivel a sziget lakossága ilysmivel nem foglalkozik s még a ruhásműveket és vitorlákat is cserében szerzi. be az átmenő hajóktól. A belföldi forgalomban a pénz használata csaknem teljesen ismeretlen, a mi csekély szükségük van, azt cseré utján szerzik be.

A fehér lakosságból, mely 524 lélekre megy, 78 család alakult, melyek igen jó viszonyban élnek. A missziói telepen, melyet 1866-ban létesítettek, 23 fehér és 195 ausztráliai él. Az egészségi viszonyok igen kedvezők, évenként alig fordul elő 5—6 haláleset. A kis ország «fővárosa» Kingston nevet visel, ettől felőrányira van a missziói telep is, a többi lakosok szétszórtan egyes tanyákon gazdálkodnak, rendszeren igen eszesen épült faházakban, melyek mellett pálmák díszítik kertek vannak. Vagyonos vagy éppen nagyon gazdag ember közöttük nincs, de annál több a megelégedett.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

«A világforgalom.» A természettudományi társulat könyvtáradó vállalatának új kötete (az 1887—89-iki ciklus 8-ik kötete) viseli e címet, s a világ közlekedésének, forgalmának történetével, eszközeivel és intézményeivel ismert meg. Összeállította Coepest László és Kuppis József. A szép kiállítván és 131 illusztrációval is díszített munka 607 lapra ter-

jed, s a közlekedésről világosan áttekinthető képet és közérdekű adatokat nyújt. A telegráf, a posta, a vasút, a hajózás, a kikötők legrégibb időktől a legújabb hatalmas vívmányokig részletesen és tanulságosan vannak leírva. Kuppiskészítette hozzá a kivonatokat a külföldi művekből, Coepest pedig megbővítette hazai adatokkal. A szorgalommal összeállított terjedelmes munka mindent felölel a közlekedés terén s e tekintetben a hazai állapotokat is lelkiismeretes adatbőszéggel mutatja be. A természettudományi társulat oly könnyvet juttat ezzel ismét a magyar közönség kezébe, mely ismeretét bővíti, s a modern élet egy nevezetes részére, a közlekedésre, a tudomány és gazdaság helyes szempontjából hívja föl a figyelmet. Eközérdekű munkából mai számunkban mutatványul közöljük a hegyi vasútról szóló részt.

Ráth Mór kiadványai. Thaly Kálmánnak a Rákóczi-kor művelődési történetét feltüntető érdemes munkáját új kiadásában becséltotta közre Ráth Mór. Címe: *Irodalom- és művelődéstörténeti tanulmányok a Rákóczi-korból*, toldalékkal kuruczvilági kiadatlan költeményekkel. A Rákóczi-korszaknak, legalaposa bb ismerője, a szabadságharc küzdelmeit érdekesen egészíti ki e munkájában a régi magyar társadalom, a fejedelmi udvartartás magyaros szellemének az iskolai, tudományos, kereskedelmi állapotoknak, pénz- és ipar-ügyeknek rajzával. Ezenkívül a magyar katonai irodalomról a XVIII. század elején, gr. Forgách Simon tábornokról mint íróról, b. Petroczy Kata-Szidónia gr. Pekry Lőrinczné életéről és verseiről külön fejezetekben emlékezik meg Thaly. Az 1666—1716-ból való kuruczvilági énekek pedig becses kiegészítő költsézetek emlékeinknek. A terjedelmes kötet ára 2 ft 40 kr.

Megjelentek továbbá Ráth Mór füzetes kiadásából: a «*Deak Ferenc emlékezete*» című munkából a *Levelezések egy füzeté*, (1845—48) Kosuth Lajosnak, Wesselényi Miklósnak, Tarányi Józsefnek írt levelekkel. *Benvenuto Cellini életrajza*, Olaszország XVI. századbeli állapotainak e nevezetes leírása, melyet Szana Tamás fordít magyarra és ellát tájékoztató megjegyzésekkel. *Shakspeare illusztrált színműveiből* (jegyzetekkel és bevezetéssel ellátja Csiky Gergely) a 65-ik képes füzet, mely a «Szeged szegyel» vigjáték egy részletét közli. Ezek ára füzetenként 40 kr. *Dr. Holub Emil afrikai utazásából* a 9-ik füzet több illusztrációval; ára 30 kr.

A főherceg czikke. A «Növénytan Lapok»-ban József főhercegnek ezike jelent meg e címmel: «Változások az én fümei kertemben.» Az ott tennyszó narancs- és citromfákról ír, de ki lehet venni, hogy a főherceg különféle pálmák meghonosítását is meg akarja kísérteni kertjében.

Rónai Jácint könyvtára és emlékiratai. Rónai Jácint püspöknek, a néhai trónörökös és Mária Valéria főhercegnő nevelőjének híres könyvtárát a múlt héten osztották szét Pozsonyban. A könyvtárban volt összesen 2036 kötet, legnagyobb részben természettudományi és bölcséleti, magyarul és angolul írt munkák. A boldogultnak végső intézkedése folytán a pozsonyi Toldy-kör 864 szépirodalmi munkát kapott, a többi a pozsonyi prépostsági könyvtárral lesz. Rónaynak kéziratai, valamint kinyomatott emlékiratai, melyek 8 kötetet tesznek, a panonhalmi főpátság gondjaira bízottak, hogy azokkal belátása szerint rendelkezék. A püspöki könyvtárban, melynek rendezésével és felosztásával dr. Barts és Stössner Gyula voltak megbízva, azon kívül még egy, «Életpályám» című kéziraton levő mű találtott, melyet Rónay maga használhatatlanná tett, mert minden egyes lapnak felét elszakította. Különbön Rónay már nyomtatásban és nyolc kötetben kinyomatva emlékiratait, melyek a panonhalmi főpátság rendelkezésére állanak. Valószínűleg a kézirati anyag azonos ezzel.

Shakspeare a magyar irodalomban és színművészetben. Felolvasás, melyet Horváth Döme tartott Kecskeméten s mely most egy csinos füzetkötetben is megjelent. A szerző, a legfőbb bírói kar nyug. érdemes tagja, ki Katona «Bánk bán»-jának újabb kiadását is sajtó alá rendezte, könnyű beszélgetés alakjában emlékezik a nagy brit költőről, s érdekes adatokat állít egybe műveinek magyarra fordításáról, azok fordítóiról, színpadi előadásáról, a legjobb Shakspeare-játszó színészekről. Ez irodalomtörténeti adatok közül több vonatkozik Kecskemétre is.

Bertha Sándor Párisban élő hazánkfiának Rudolf főherceg trónörököséről írt művével élénken foglalkoznak a francia lapok s kiemelik az író érdemeit, melyekkel adatai gondos megválogatásában

jár el, s jellemző vonásokat csoportosít a trónörökös gyermekkorából, majd végig kíséri őt rövid pályáján s méltatja mint író s vadászati és utleírásai becselősáiban.

Az «Independance Belge» három hosszú hasábra terjedő kivonatot közöl a könyvből. «Tizenöt nap a Dunán» egyik ragyogó stíllel írt lapjának reprodukálásával, mely mű tudvalevőleg egy 1878-ban az Aludnára tett kirándulásnak emléke s a trónörökös első munkája, melyért a bécsi tudományos akadémia tagsági s a budapesti eszmetudományi oklevéllel tüntette ki. A «Le Petit Parisien» is hosszabb mutatványokat közöl a műből.

Apró humoros elbeszélések és rajzok cím alatt néhány hét előtt *Jessenik Ráfal* nagyobb gyűjtemény első részét adta ki, külföldi humoristáktól fordított apróságokkal. Most megjelent belőle a második kötetke is, hat kisebb elbeszéléssel, melyek sorát a jeles amerikai humorista, Twain Márk nyitja meg, s azán dr. Märzroth, Schönbahn, Pözl Ede és Th. Meyer-Merian vig darabjai következnek. A Lomonozson csinosan kiállított füzete ára 60 kr. A következő kötetke szeptemberben jelenik meg s előfizetés útján 50 kr-ral rendelhető meg a fordítónál Lomonozson.

Az orosz képzőművészeti társulat közleményeiből egyszerre két kötet hagyta el a sajtót, az 1888-ik és 1889-ik évről szólók. A «Közlemények» magokban foglalják a közgyűlés előtérzett jelentéseket, a számadásokat, a tagok névsorát, s ezenkívül a műcsarnok kiállításainak leírását, számos festmény és szobornál fénynyomatú másolatával. A «Közlemények» a tagok kapták.

Kitüntetett magyar művész-növendékek. A bécsi képzőművészeti akadémia 33 idei jutalmazott növendéke közt hét magyar van. Az előkészítő festéti osztályban: az északi Csikós Albert az ezüst Fugger érmet kapta a gulák építése legjobb megoldásáért, a magyar-pecskai Braun Fülöp pedig a Dessauer-díjat, a legjobb antik-rajzáért. Az előkészítő szobrászati osztályban: a budapesti Jankovics Gyula arany Fugger-érmet kapta az «amazonok harcra» legjobb ábrázolásáért, a pécsi Szolnay György pedig a Gundel-díjat. Zumbusch tanár szobrászati tanulmányát: a nagyszombati Tóth István elsőosztályú udvari díjat nyert. «Bucsa»-jáért, Hasenauer építészeti tanulmányán pedig a temesvári Gothliff Ernő az arany Fugger díjat kapta egy temetői sírközpőlna legjobb tervéért; a horvátországi Jankovics Cirill meg a tanfolyam szorgalmi díját.

Átalakítások az operában és a nemzeti színházban. A nyári színet beállta óta élénk munka folyik a nemzeti színházban és az operaházban. Ott az egész külső homlokzatot rendezhozták, újra festették s most az eddig elhanyagolt állapotban volt hivatali helyiségeket és öltöző szobákat alakítják át csinosan. Az operaházban tatarozzák a nagy csillárt, a színpadot, lépcsőházakat, az összes termetet s renoválták az összes gépezeteket, hogy teljes biztonsággal mehessenek az ősi idény elő. Ezenkívül egyes hivatalok áthelyeztettek. Az összes átalakítási munkákat Szilágyi Lajos min. főmérnök, műszaki felügyelő vezeti.

A városi szinkórt az utóbbi időben sokkal jobban látogatja a közönség, mint eleinte. Feld igazgató elhatározta, hogy a magyar előadásokat nem fejezi be — mint eredetileg szándékában volt — augusztus 15-én, hanem szeptember 16-ig kiterjeszti a saizont. Feld utjonnan szervezi a társulatot, az eddigi jó erők mellé új jeles erőket szerződtet.

A krisztinavárosi szinkórtban júl. 22-ikén adták először Rónaszéki Gusztáv vidéki színésznek «Tyukody Lőrinc színtársaságai Budapestén» című énekes bohózatát. A jól megtelt ház elég kedvező hangulatban nézte végig a bohózatot, melynek van is elég mulatságos jelenete.

A bohózat tárgya nem egyéb, mint az örökké való Peleskei Nótárius. Bence van minden baleset, kalamitás és szerencsétlenség, mely Budapestre való jövelete alkalmából éri Tyukody Lőrincet és családját, kik már alig várják, hogy csendes otthonukba, Tyukodra — akkor vége a darabnak is — visszaterhessenek. A darab szereplői derekasn megfeleltek feladatuknak. Tyukodit mulattatóan adta Kovács Mihály. Jó balkelet ábrázolt Németh János egy első éves jogász szerepében. Frank Boriska, Szerényi Gizella, Lützenmayer L., Gondáné és Komjáthy a kisebb szerepekben sürögtek-forogtak. Legtöbbet tapsolták Tárkony Gizellát jókedvű, pajkos játékáért, és a jelenlő szert, kit a közönség többször kihívással jutalmazott.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

Az erdélyi-magyar közművelődési egyesület közgyűlésére, mely szept. 3-án Szamosújrártól lesz, nagyban folynak az előkészületek. A rendező szamosújvári főök meghívja az összes testvér rokon egyesü-

leteket és a sajtót. Indokolja a nagy ünnepélyt, az egyesület lobogójának felszentelése.

A lobogót Magyarország leányai adták össze; ép ezért zászlóánya nem is lesz, hanem Magyarország összes asszonyai zászlóányaságát jelképezendő a lobogó képe: Magyarország védőasszonya. A közgyűlésen résztvenni kívánók egyszerűen és kizárólag a szamos-újvári Emke-főhöz forduljanak. A pénzek befolyása az egyesülethez a folyó évben még növekedett. A Kun Kocsárd és Róck Pál nagy alapítványain kívül 100,000 frtot vett be az egyesület a mult közgyűlés óta. Legutóbb Kis-Küküllőmegye fizetett be 5000 frtot. Pallavicini Ede gróf Kolozsvárra küldte delegacionális lapidijait, 136 frt 50 kr-ban. Hidegkúrol egy tarok-társaság tett 100 frtos alapítványt. Özv. Molnár Domokosné Kolozsvártól elhunyt férje emlékére 2000 frtos alapítványt tett székhely kitélepitési célokra. Egy előkelő ur nő végrendeletét, a melynek intézkedéseit titkok képeznek, pecsét alatt az egyesület levéltárában tette le. A lobogóra még most is érkeznek az adományok. A történelmi adatként megőrzendő ivaken eddig 11,000 frt folyt be. A debreczeni dalegylet ez idő szerint hangversenyeket rendez Erdélyszerte az egyesület javára.

A történelmi társulat vándorgyűlése az idén Máramaros megye levéltárainak felkutatásával van egybekötve. Megnézik a megye történelmi nevezetes helyeit, s megjelennek a borsai «Tatár-szoros» emlékkövének leleplezési ünnepélyén. A történelmi társulat a megye vendége, annak egyenes meghívására megy Máramarosba.

Az imnepies közgyűlés Máramaros-Szigeten a megye házában, augusztus hó 25-én lesz, mikor Fejérvapataki László és Csányi Dezso fővárosi tagok, valamint Szilágyi István ref. liceumi igazgató és Mihályi János megyei főigazs. min. hivatali tagok fognak felolvasásokat tartani. A kirándulókat a megye különböző vidékeire tervezik. Az 1717-diki borsai tatárverés emlékére ugyanekkor a megye által kezdeményezett és gyűjtött közadakozásból készített emlékkövet fogják felavatni. A kellemesnek és fontosnak ígérkező gyűlésre már eddigleg harmarhuzman jelentkeztek az ország különböző vidékeiről. A jelentkezők közt van: gr. Teleki Géza belügy-miniszter is. A vármegye már minden előkészületet megtett, hogy a hazai történet kutatóit és fejlesztőit szíves vendégszeretettel és őszinte barátsággal fogadja.

A tanítónők otthona, melyben elagott vagy munkaképtelen tanítónők találhatnak menedéket, október közepén nyílik meg, s a Mária Dorottya egylet azt ünnepélyenly avatja. Az intézet a Józsefváros szélén, az Orczy-kert háta mögötti új városrészben, a tisztviselők telepén emelkedik. A megnyitáson jelen lesz Mária Dorottya főhercegnő is.

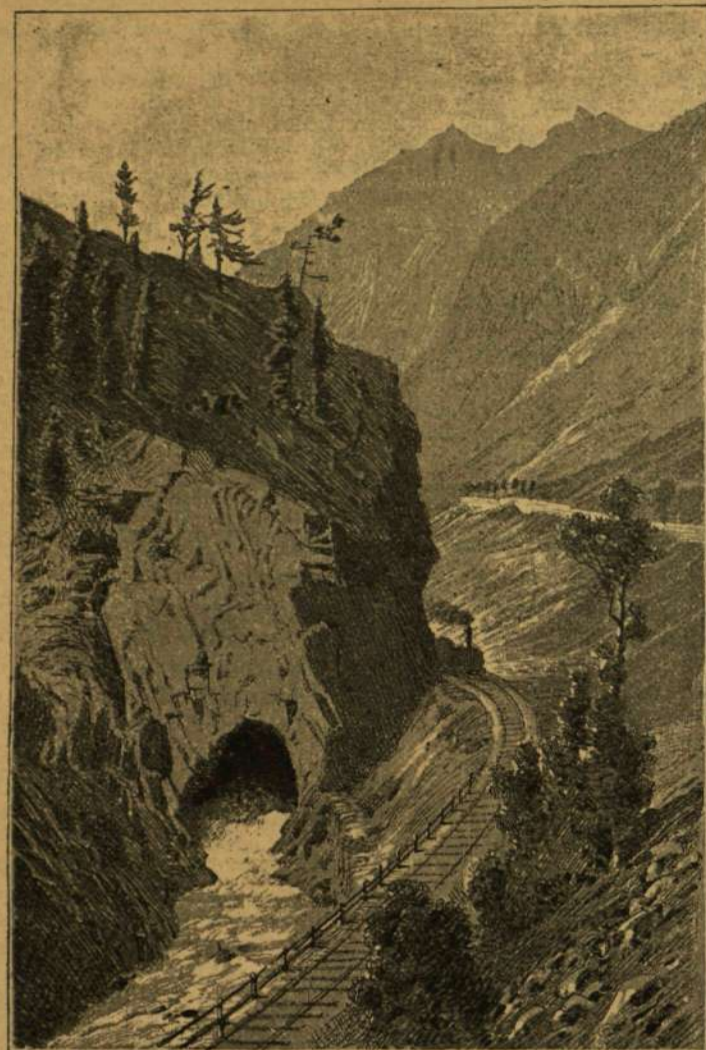
Az alapító egylet pénztárát a felszerelés nem fogja terhelni, mert báró Hirsch Mór, a dugszadg párisi bankár, kinek nevét nagyon sokszor említik jótékony adományok kapcsán, ismét 1500 frtot küldött e czélra; az egyletnek, melynek anyagi erejét már ötezer frtal gyarapítja. Érkeznek az egylet pénztárába másfelől is az emberbaráti adományok. Többek közt Wolner J. gyáros 200 forintot küldött; Jelentsik Vincze altábornagy Szekesfehérvárt 73 frtot gyűjtött; Bacsics Etelka szabadka tanítónő pedig 46 frt 70 kr.

A fehér-kereszt egyletnél, mely szegény elhagyott gyermekeket vesz gondjai alá, Stefánia özvegy trónörökösne ezer forint alapítványt tett. Az egylet föliratban fogja megköszönni.

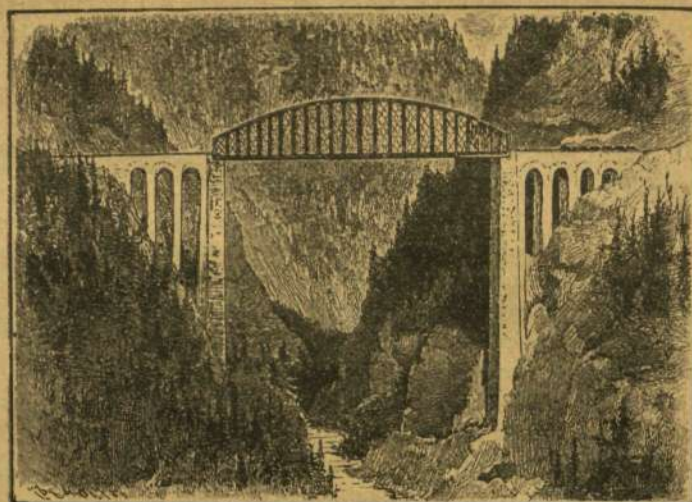
MI UJSÁG.

A királyi hadgyakorlatokon. Szeptember hó nagy részét a király hadgyakorlatokon tölti. Szept. 3-ikán indul a galicziai hadgyakorlatokra Jaroslawa. 10-én érkezik Krakovieczből Leitomischlba és onnét 15-én Kisbérre. Komárom és Budapest közt a hadgyakorlatok eltartanak szeptember 21-ig. E napon jön a király hosszabb tartózkodásra Gödöllőre. 23-án jelen lesz az Üllő és Monostor közt megtartandó nagy honvédelvossági hadgyakorlatokon.

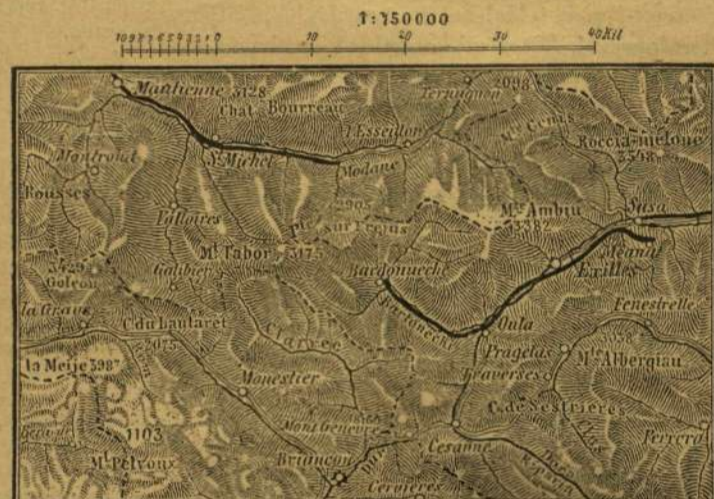
A szent-antali hercegi kastélyból. Koburg Fülöp herceg és neje, Lujza hercegnő, tudvalevőleg már régebbi idő óta Selmezbánya melletti kastélyban, Szent-Antalon tartózkodnak. A kastélynak vendége volt júl. 8-ika óta mostanáig Stefánia özvegy trónörökösne is, egyetlen udvarhölgy, Széchenyi grófnő társaságában. A trónörökösne, ki már előbb is ismerte Selmezbánya környékét, most még jobban bejárta az egész vidéket. A hercegi pár kíséretében mindennap tett kirándulásokat, melyekről néha csak este tértek vissza. Csak a legutóbbi



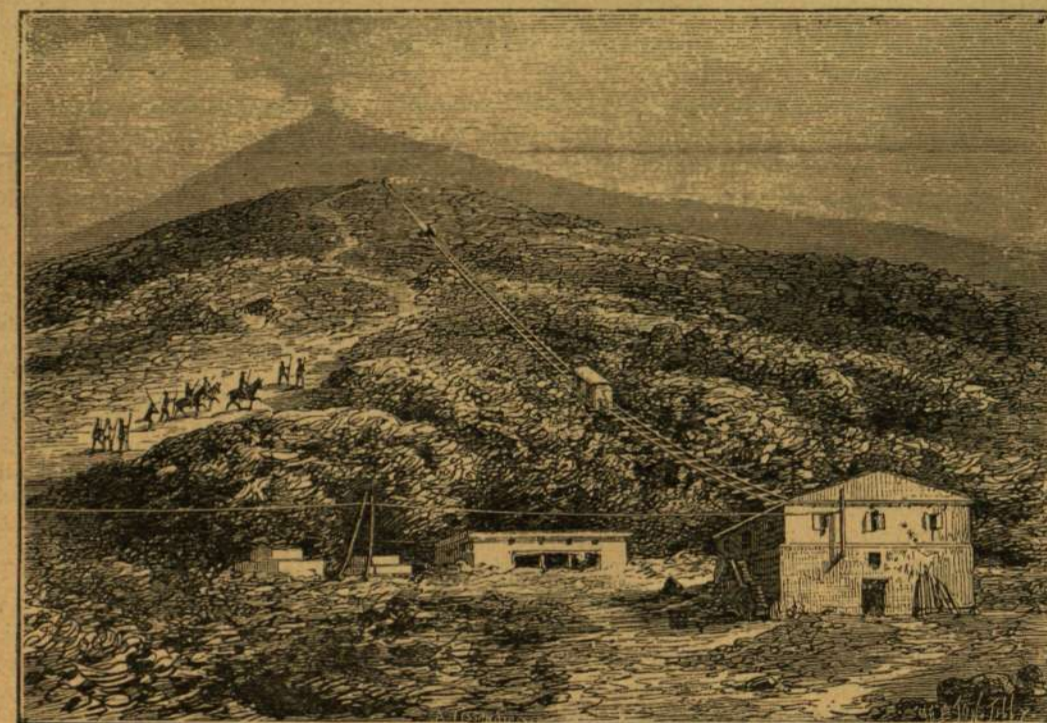
Vízi alagut Gossensassnál a Brenner-vaspályán.



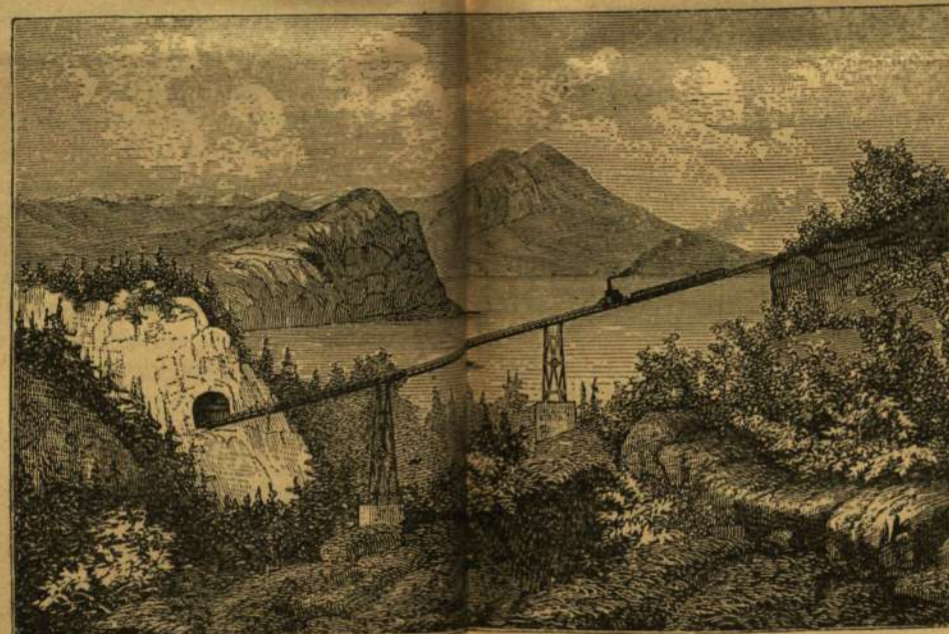
A Trisanna völgyhidálás az arlbergi vaspályán.



A Mont-Cenis térképe.



A vezüvi pálya.



A Schönböel hidja.



Forduló alagutak Wasen előtt a Gotthard vaspályán.

HEGYI VASUTAK. — A m. kir. természetudományi társulat könyvkiadó-vállalatában most megjelent „Világforgalom” cz. műből.

esős időben töltötte az egész napot a kastélyban a család.

E hó 9-én családi ünnep volt a kastélyban; a hercegi pár egyetlen fia Lipót herceg, aznap töltötte be tizenegyedik évét. A herceg főleg azért örült ennek a napnak, mert akkor volt szabad neki először kilovagolni a kastélyból. Mikor erről az első sétalovaglásról visszatért, a családdal együtt a kastély kápolnájában misét hallgatott, melyet Hönig Vilmos szentantali esperes-plébános mondott. Míse után a kis herceg a kastélyhoz tartozók és mások üdvözlését fogadta a kastély iskolának berendezett szobájában, hol rendszerint tanulói szokott. A kis herceg nem tart vakációt, a kiszabott órákban most is szorgalmasan tanul. Különösen nagy előszeretettel tanulja a magyar nyelvet, melyben nagy előhaladást tett, Tuka Antal selmezbányai elemi és ipariszkolai tanító vezetése mellett. Ő tanítja nővérét a kis Dóra hercegnőt is, ki most nyolcz esztendőse, de már szintén tud magyarul. A kis Lipót herceg olvasgatja a magyarok történetét s azt szokta mondani: „En Magyarországon születtem, itt sokat tar-

tózkodom és fogok is tartózkodni, illő és szükséges tehát, hogy a magyar nyelvet értem!”

Az országos kisdarnevelési kiállítás, melyet a Mária Dorothea főhercegnő védnöksége alatt álló tanítónők egyesülete rendez, augusztus hó 8-ikán nyílik meg Budapesten, a kerepesi-uti Belezna-kerben a nemzeti színház mellett. A kiállítás a kisderek összes ügyeit felkarolja s a mellett, hogy tanulságai maradandóak legyenek, kiváló orvosok, tanfőfiak s irók előadásokat fognak e tárgyakról tartani, melyek külön füzetekben adatkak ki. A kiállítás október közepéig tart s belépti díj csak 30 kr. lesz.

A kolozsvári Mátyás emléktábla leleplezési ünnepe, mint Kolozsvárról írják, igen fényesnek ígérkezik. Jókai Mór is lemege és előadja ez alkalomra írt ódáját. Hegedűs Sándor képviselő rövid beszédet tart, mely után a közönség közt szétosztják a Szabó

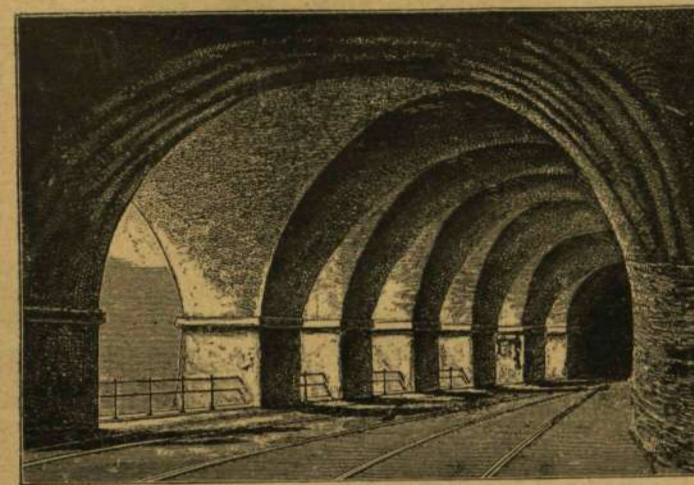
Károly tanár által írt, Mátyás király élettörténetét vázoló füzeteket.

Gróf Teleki Samu a nemzeti múzeumnak. Gróf Teleki Samu, a ki nemrég tért vissza afrikai utjából, nagy értékű gyűjteményét a nemzeti múzeum ethnografiai osztályának ajándékozta. A gyűjtemény közel négyszáz értékes tárgyból, mint házi szerekből, fegyverekből, ékszerekből, ruhákból és szövetekből áll.

Villamos vasut a fővárosban. Budapest ismét gyarapodott egy nagyvárosi intézménnyel, a villamos vasutal. Budapest villamos vasut már régebben jár ugyan, a Terézvárosban az osztrák-magyar államvasutótól a Terézvárosi templomig, de ez csak rövid vonal, s próbára épült, hogy e népes város részben a nyílt utcán nem okoz-e zavarokat, szerencsétlenségeket, s általában olyan tapasztalatokat nyújt-e, melyek a villamos vasutak javára szolgálnak. A Józsefvárosban a stáció-utczán végig, egészen a



A «Kalte Rinné»-n vívő völgyhidálás a Semmering vaspályán.



A weinzettelwandi alagut a Semmering vaspályán.



A «Gesäuse» az enns-völgyi vasuton.

belvárosba az egyetemig épült az új villamos vasut, mely egy nagyobb hálózat egyik részlete. Soká késett, míg végre annyira jutottak vele, hogy e hó 22-ikén megtarthatták rajta a hivatalos utat és a megnyitást jul. 30-ikára kitűzheték.

A nehézségek között nem volt utolsó az, hogy sokan kétségbe vonták, vajjon a Siemens és Halske cég találmánya egyáltalában be fog-e válni a gyakorlatban és még a legutóbbi napok tapasztalatai is azt látszottak bizonyítani, hogy a kételkedőknek igazuk van és hogy a villamos vasut problémája, bármi szép is az elméletben, a gyakorlatban nem lesz megvalósítható. Az egyenes vágányokon vigan siklott a vonat, de a hol a váltóhoz, a kitérőkhöz jutott, ott a villamos folyam megszakadt, a kocsi megállt. A váltókat többször föltették, újra építették, s a megnyitás késett. A hivatalos utnál azonban már elég jól ment a kocsi a váltók elágazásánál is. A villamos pálya legnevezetesebb része az a föld alatti csatorna, mely az egyik vágány alatt nyílik, végtől végig, s mely a villamosságot vezet a kocsi által vont

hajócskában s ez aztán a kocsi kerekével közlekedik. Magát a villamosságot külön telepen fejlesztik a kertész-utczában, s ez a legnagyobb ilyenmü telep a monarchiában. Három gőzkazán és három, egyenkint 100 lóerjű gép látja el villamossággal az egész vonalat. A berendezés kitünő. A kémény nem füstöl, a működő gépek zajtalanok és nem rezgetik meg a földet, úgy hogy a gépház előcsarnokában sem vehetni észre, járnak-e a gépek. A kocsiokon egy forgattyu mozgatása köti össze a vaggont a villammal, vagy zárja el attól, s e forgattyuval lehet szabályozni a gyorsaságot is. A megállítás azonnal bekövetkezik. A kocsivezető lábával adja meg a figyelmeztető csengetést az utczán járóknak. A stáció-utczai vonal építése a hazai ipar munkája: helybeli építések építették, a hazai ipar munkája: helybeli építések építették, a gépek helybeli gyárakból kerültek ki, a kocsikat a Ganz- és társa cég szállította, a vas-szerkezetek a zólyomi és hernádi állami vasművekből és helybeli gyárakból valók. Csak a villamos gépeket hozták külföldről, de itt szerelték fel.

A fényképezés föltalálásának jubileuma. Jul. 17-ikén volt 50 éve, hogy Daguerre új találmányá-

val, mely róla Daguerreotypiának neveztetett el, Párisban a nyilvánosság elé lépett. Néhány nap múlva Sachse berlini műáros a vele baráti viszonyban levő Daguerretől Párisból egy apparatust kapott, mely fényképeket rögzített egy ezüstlapra. Julius 22-ikén Sachse, ki a találmányt Humboldt Sándornak, Magnus vegyésznek s más tudományos notabilitásnak bemutatta, a következőket írta Párisba: «A Daguerreotyp-ügyben azonnal nyilvános jelentést tettünk közzé s számítottuk rá, hogy a szép dologgal jó sikert fogunk elérni.» És ötven év alatt e művészet, miután a papírosra való fényképezéssé fejlődött, az egész világot meghódította.

Az apahidi régi sir. Nemrégiben Szilágy-Somlyón, most pedig — mint már röviden említettük, — Apahidon találtak ásás közben értékes régiségekre. Az apahidi kincslelet a kolozsvári múzeum-egylet tulajdona lett.

Az apahidi kőbányában Lőrincz András cigány napszamos és háromtársaságis közben akadtak rá; teljesen elrohadt fa maradványai közt találtván emberi csontokat, koponyát és több száza ékszert,

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent s minden könyvárusnál kapható:

„OLCSÓ KÖNYVTÁR”

Szerkeszti **GYULAI PÁL.**

- 1. Csokonai Vitéz Mih. Dorottya. 20 kr.
- 2. Bret Harle kaliforniai beszédei. 40 kr.
- 3. Kölcsey Ferenc elbeszélései. 20 kr.
- 4. Macaulay T. B. Machiavelli. Angolból fordította B. P. 20 kr.
- 5. Kerényi Frigyes összes költeményei. 1840—1851. 60 kr.
- 6. Sandeau Gyula. A montsabreyi kastély. Beszély. Franciából fordította. E. S. 20 kr.
- 7. Kármán József. Fanni hagyományai. Beszély. 20 kr.
- 8. Sollohub gróf. Előkelő világ. Ország. Beszély. 30 kr.
- 9. Szigligeti Ede. Lilium. Eredeti vigjáték népdalokkal. zenével, három felvonásban. 20 kr.
- 10. Dickens Károly. Karácsonyi ének 30 kr.
- 11. Gögöl Miklós. Beszélyek az orosz életből. 40 kr.
- 12. Gátaubrand. Atala. Francziából ford. Csiky K. 20 kr.
- 13. Tennyson Alfred. Király-ágyék I. Helén. — Ginevra. Angolból ford. Szász Károly 20 kr.
- 14. Macaulay T. B. Lord Bacon. Angolból ford. B. P. 40 kr.
- 15. Kemény Zsigmond. Szerelmek és hiúság. Beszély. 30 kr.
- 16. Hugo Victor. Hernani. Szomorujáték. 30 kr.
- 17. Kölcsey Ferenc válogatott szónoki művei. 60 kr.
- 18. Jósika Miklós B. Egy igaz ember. Beszély. 30 kr.
- 19. Consolence H. A szégyen nemes. Flamanid beszély. 40 kr.
- 20. Pászti György. Tanközlöny. 20 kr.
- 21. Pálffy Albert. Egy kastély az erdőben. Beszély. 30 kr.
- 22. Bolssier Gaston. Virgíl. Fordította Vég Arth. 30 kr.
- 23. Sollohub gróf. A gyógyszerésznő. Beszély. 20 kr.
- 24. Macaulay T. B. Milton. Angolból fordította B. P. 20 kr.
- 25. Goethe. Iphigenia Taurisban. Dráma öt felvonásban. Fordította Kis János. 30 kr.
- 26. Beaumarchais. Ez a házasság egy napi bolond-ság. Vigjáték öt felv. Ford. Paulay Ede 50 kr.
- 27. Gyulai Pál. A vén színész. Beszély. 30 kr.
- 28. Süfler Adal. Brigitta. Beszély. 20 kr.
- 29. Gautier Th. A lélekcsere. Regény. Francziából ford. Székely Gyula. 30 kr.
- 30. Macaulay T. Byron. Angolból fordította B. P. 30 kr.
- 31. Jerrold Douglas. Zsák Mór. Beszély. 30 kr.
- 32. Eynaud A. Ferencze dala. Beszély. 30 kr.
- 33. Czuczor Gergely népies költeményei. 30 kr.
- 34. Prescott H. E. Schaffer Magdalena. Beszély. 40 kr.
- 35. Sayous E. A mongolok betörése Magyarországra. 1241—1242. Francziából ford. Takács István 20 kr.
- 36. Zichy Antal elbeszélései. 30 kr.
- 37. Quintus Horatius Flaccus. A költészetről. Levél a Püschkhoz. Ford. Czuczor Gergely 20 kr.
- 38. Flegler S. A magyar történetírás történelme. Sayous E. A magyar történelmi iktóriumai. 60 kr.
- 39. Sand György. Az ország-mocár. Beszély. Francziából ford. Csukás József 30 kr.
- 40. Lessing G. E. Laokoon. 50 kr.
- 41. Kovács Pál. Farsangi kalandok. Beszély. 30 kr.
- 42. Csokonai Vitéz M. Lilla. 30 kr.
- 43. Merimés Prosper. Garmen. Beszély. 30 kr.
- 44. Nagy Ignác. Tisztújítás. Vigjáték négy felvonásban. 1848-ban akadémiai pályadíjat nyert má. 40 kr.
- 45. Murray E. C. Grenville. A francia politikai életéből. 60 kr.
- 46. Frankl Vilmos. L. Lajos és udvara. Történelmi rajz. 50 kr.
- 47. Sand György. Leonó Leó. Beszély. 30 kr.
- 48. Michelet Gyula. Lengyel- és Oroszország. 30 kr.
- 49. Flegler Sándor. Kölcsey Ferenc. 20 kr.
- 50. Gvadányi József. Egy falusi notáriusnak budai utazása. 40 kr.
- 51. Plover Ed. Beszélyek. 30 kr.
- 52. Feuilleton Octav. Tréceour Julia. Elbeszélés. 30 kr.
- 53. Kazinczy Ferenc. Magyarországi utak. 30 kr.
- 54. Tolstoj L. N. gróf. Családi boldogság. Beszély. 40 kr.
- 55. Kisfaludy Károly. Tihamér. Beszély. 30 kr.
- 56. Flegler Sándor. Szalay László és munkái. 50 kr.
- 57. Szigligeti Ede. Magyar népszépek életrajza. 40 kr.
- 58. Vaylida Sz. N. Galatea. Dráma. 30 kr.
- 59. Dayka Gábor. Kötöny. 30 kr.
- 60. Kazinczy Ferenc. Benczelegyek gyűjteményei. 30 kr.
- 61. Gögöl Miklós. Bulva Tarkás. Beszély. 30 kr.
- 62. Kisfaludy Károly. Irene. Szomorujáték 5 felvonásban. 30 kr.
- 63. Zallinszky Mihály. Kucsekzy János. 30 kr.
- 64. Körner Tiv. Zrínyi. Szomorujáték. Ford. Szemere Pál. Körner Zrínyijéről. Bíraltat. írta Kölcsey Ferenc. 40 kr.
- 65. Csokonai Vitéz M. Ötök. Két könyvben. (1794—1804). 20 kr.
- 66. Anderson. Regék és mesék. Fordította Milles Béla. 30 kr.
- 67. Kisfaludy Károly vig beszédei. 40 kr.
- 68. Ouida. Egy pár kis füzepő. Beszély. Angolból ford. Belényesi Gábor. 40 kr.
- 69. Theuriet. A Buzavirágék háza. Beszély. 30 kr.
- 70. Schiller. Mózes küldetése. Fordította Jurany Gusztáv. 30 kr.
- 71. Taine H. Az eszmény a művészetben. Francziából ford. Haraszti József. 30 kr.
- 72. Lessing Gotthold Ephraim. Bilos Nathan. Dramai költemény. Németből ford. Zichy Antal. 50 kr.
- 73. Beulé Augustus családja és kora. Francziából átdolgozta Molnár Antal. 30 kr.
- 74. Lindau Pál. Molière. Németből fordította Bánfi Zs. 30 kr.
- 75. Feuilleton Octav. Egy nő naplója. Regény. Ford. Fáy Béla. 40 kr.
- 76. Macaulay. Barbé Bertrand. Fordította Angyal Dávid. 30 kr.
- 77. Molière. A bot-osmálta doktor. Vigjáték. 30 kr.
- 78. Louis-Landé L. Camaroyei. Beszély. 30 kr.
- 79. Godenstodt Frigyes. Shakespeare életé és művei. 30 kr.
- 80. Merimés Prosper. Colomba. Beszély. 40 kr.
- 81. Berzsenyi Dániel versei. Hatodik kiadás. 50 kr.
- 82. Kisfaludy Károly. Csalódaok. Vigjáték 4 felvonásban. 20 kr.
- 83. Arago és Vermond. Az ország naplója. Vigjáték. 30 kr.
- 84. D'Haussonville. Sand György. Francziából. 30 kr.
- 85. Felski László gróf. Kegyzenez. Szomorujáték. 30 kr.
- 86. Hays Pál. A gróf kastélyban. Beszély. 30 kr.
- 87. Musset Alfred. Ne fogadj fel soha semmit. Vigjáték. 20 kr.
- 88. Uchard Mario. Jean ostiaga. Beszély. 40 kr.
- 89. Bulwer Edward. A jövő nemzedéke. Regény. 40 kr.
- 90. Karr Alfonz. A normandiai Penelope. Regény. 50 kr.
- 91. Pulszky Ferenc. Eszmei Magyarország története philo-sophiájában. 30 kr.
- 92. Macaulay T. B. A pápaság. Angolból ford. B. P. 30 kr.
- 93. Mészáros Ignác. Kartigam. Regény. Ötödik kiadás. 30 kr.
- 94. Amerikai nők. Rajzok és beszélyek. Fordította György Aladár. 40 kr.
- 95. Kölcsey Ferenc versei. Ötödik kiadás. 60 kr.
- 96. Zschokke Henrik. A szegény viltszerei lelkész naplójából. Beszély. 20 kr.
- 97. Kont Ignác. Aristophanes. 30 kr.
- 98. Cherbuliez Victor. Apéi király. Elbeszélés. 30 kr.
- 99. Hugo Károly. Bankár és báró. Szomorujáték 3 felv. 30 kr.
- 100. Szilágyi Sándor. Történelmi rajzok. 60 kr.
- 101. Csengeri Antal. A magyar közoktatás és közművelődés németül főbb kérdéseiről. 50 kr.
- 102. Vautier Gy. A keresztanya. Beszély. 30 kr.
- 103. Kisfaludy Károly versei. VII. kiadás. 50 kr.
- 104. Berzzy Károly. A gyógyult seb. Beszély. 30 kr.
- 105. Galus Valerius. Catullus versei. Ford. Csengeri János. 30 kr.
- 106. Szigligeti Ede. A trónkérés. Szomorujáték 5 felv. 30 kr.
- 107. Theophrastus jellemrajzai. 20 kr.
- 108. Gyulai Pál. Br. Eötvös József. Emlékbeszéd. 20 kr.
- 109. Lamartine. Heloise és Abelard. Fordította Erhardt. 20 kr.
- 110. Olasz beszélyek. Írták Barilli, Ghislanzoni és Sara. Olaszból ford. Huszár I. és Mócs Zsigmond 50 kr.
- 111. Augier Emil. A Fourchambault család. Színmű. 40 kr.
- 112. Pálffy Albert. A szebeni ház. Beszély. 20 kr.
- 113. Tennyson Alfred. Arden Enoch. Angolból János G. 30 kr.
- 114. Turgenjev Iván. Tavasszi hullámok. Regény. 40 kr.
- 115. Farina Salvatore. Két szerelme. Regény. 30 kr.
- 116. Goethe F. Hermann és Dorottya. Ford. Hegedűs I. 20 kr.
- 117. Pálffy Albert. Az itélőmester leánya. Tort. beszély. 30 kr.
- 118. Macaulay T. B. Nagy Frigyes. 30 kr.
- 119. Theuriet. Veronika asszony. Beszély. 30 kr.
- 120. Puskin Sándor. Anyegin Eugén. Regény versekben. 60 kr.
- 121. Beaumarchais. A sevillai borbély. Vigjáték. 40 kr.
- 122. Szalay László. Mirabau. 30 kr.
- 123. Gaál József. A pelsőkei notárius. Boboztat. 40 kr.
- 124. Csokonai Vitéz Mihály. Bókagegérház. Írta Homer. 20 kr.
- 125. Kisfaludy Károly. A kerek. Vigjáték három felvonásban. 30 kr.
- 126. Collins Vilmos. Sophokles. Angolból fordította Kont I. 30 kr.
- 127. Daudet Ernő. A férj. Regény. Francziából ford. Luby Gy. 50 kr.
- 128. Spielhagen Frigyes. Az nioisó órában. Elbeszélés. 30 kr.
- 129. Kisfaludy Sándor. Összes regéi. I. 70 kr.
- 130. Kisfaludy Sándor. Összes regéi. II. 70 kr.
- 131. Kochanovszky. Szeretett. Orosz beszély. 30 kr.
- 132. Poole János. Páry Pál. Vigjáték. 30 kr.
- 133. Andersen János Keresztély. Képeskönyv képek nélkül. 20 kr.
- 134. Gombos Imre. Az esküvés. Szomorujáték öt felvonásban. 40 kr.
- 135. Szentjóbí Szabó László. Mátyás király vagy a nép szeretete jámbor fejedelem jutalma. 30 kr.
- 136. Pulszky Ferenc. Martinovics és társai. 20 kr.
- 137. Forester-Arnold Florence. Deák Ferenc. Életrajz. Angolból ford. Pulszky Agost. 60 kr.
- 138. Bessenyei György. A philosophus. Vigjáték. 30 kr.
- 139. Ebelot Alfred. Casaux András. Rajz a délamerikai pampazokból. Ford. Kárfy Titusz. 30 kr.
- 140. Hugo Viktor. Borgia Lucretia. Dráma. Ford. Szász K. 30 kr.
- 141. Tennyson Alfred. Költői beszélyek. Ford. Csukás József. 30 kr.
- 142. Goldoni Károly. A ház. Vigjáték. Ford. Radó Antal. 40 kr.
- 143. Deput Albert. Olette házasság. Regény. Ford. Fáy J. Béla. 50 kr.
- 144. Taylor Tamás. Barátokból. Vigjáték. Ford. Csiky G. 30 kr.
- 145. B. Feuchtersleben Ernő. Adalék a lélek életrendjéhez. Ford. Dr. Kleckner Alajos. 80 kr.
- 146. Augier E. és Sandeau Gy. Poirier ur veje. Színmű. Ford. Haraszti Gyula. 30 kr.
- 147. Gozian Leo. Három ara egy koronára. Beszély. 20 kr.
- 148. Suonio. A hold regéi. Frant. Sánd. Fikár Béla. 20 kr.
- 149. Orszégek. Írták Fuchs S., Gogoly M., Kroyl J. Dostojevszkij T. és Turgenjev. Ford. Coepey László. 80 kr.
- 150. Fáy András. Erzelgés és világ folyása. 30 kr.
- 151. Lever Károly. Yiharban. Regény. Ford. György Aladár. 60 kr.
- 152. Legouvé Ernő. Beatrix. Színmű. Ford. Feleky József. 40 kr.
- 153. Csiky Gergely. Az első és második. Elbeszélés. 30 kr.
- 154. Malot Hector. Pompon. Regény. Francziából ford. Sz. E. 80 kr.
- 155. Berzzyk Árpád. Az igmánid kispap. Népszínmű. 30 kr.
- 156. Kisfaludy Károly. A pártók. Vigjáték 3 felvonásban. 20 kr.
- 157. Gyulai Pál. Szilágyi és Hajmási. Költői beszély. 30 kr.
- 158. Bernardin de Saint-Pierre. Pál és Virginia. 30 kr.
- 159. Kemény Zsigmond. Élet és irodalom. 30 kr.
- 160. Petőfi Sándor beszédei. 30 kr.
- 161. Le Sage. A sánta ördög. Ford. Varga Bálint. 60 kr.
- 162. Dugonics András füljegyzései. 30 kr.
- 163. Gréville Henrik. Arlucs. Regény. Ford. Huszár I. 80 kr.
- 164. Schiller. Wallenstein halála. Ford. Hegedűs I. 40 kr.
- 165. Balzac Honoré. Grandet Eugénia. Ford. Toldy László. 60 kr.
- 166. Kölcsey Ferenc országgyűlési naplója. 1832—1833. 60 kr.
- 167. Csiky Gergely. Anna. Dráma egy felvonásban. 20 kr.
- 168. Klapp Mihály. Rosenkranz és Gildenstern. Vig. négy felvonásban. Ford. Csiky Gergely. 30 kr.
- 169. Goldsmith Olivér. A wakenfeldi pap. Ford. Acs Zsigm. 50 kr.
- 170. Petőfi Sándor. A helység kalapácsa. Hősköltés. 20 kr.
- 171. A magyar emigráció mozgalmái 1839—1862. Kosztut emlékirattal nyomán. 30 kr.
- 172. Turgenjev. Költészenek prózában. Ford. Coepey L. 30 kr.
- 173. Coppée Ferencz. Kiseb színművek. Ford. Csiky G. 20 kr.
- 174. Fáy András. A külföldiek. Vigjáték két felv. 20 kr.
- 175. Roscher Vilmos. A nemzetgazdaság a klasszikai korban. Ford. M. G. 20 kr.
- 176. Theuriet. A hablény. Beszély. Ford. Sz. E. 30 kr.
- 177. Gasparini. Grandföld. Regény. Ford. Belényesi Gábor. 60 kr.
- 178. Ebers György. Egy szó. Regény. Ford. Kacsányi Géza. 80 kr.
- 179. Malot Hector. A szépség vonzereje. Ford. Sz. E. 80 kr.
- 180. Wieland. Abjerták. Ford. Farkas Albert. 1 ft.
- 181. Gyöngyösi I. Enek Thokoly és Zrínyi Ilona házasságáról. 30 kr.
- 182. Aboul Edmond. A csónka-füli ember. Regény. Ford. Fáy J. Béla. 50 kr.
- 183. Neményi Ambrus. A francia forradalom hírlapjai és hírlapjai. 30 kr.
- 184. Boltau A költészetéről. Tanközlöny 4 énekben. Ford. Erdélyi János. 30 kr.
- 185. Két házaspár. Vigjáték Picard után francziából ford. Csiky Gergely. 20 kr.
- 186. Dugonics András. Kún László. Szomorú történet. Bevezetéssel Dr. Heinrich Gusztávól. 40 kr.
- 187. Turgenjev Sz. Iván. Egy vadász iratai. Ford. Coepey L. 1 ft 20 kr.
- 188. Theuriet A. Aurélius nemi. Regény francziából. 30 kr.
- 189. Willoczki Henrik. Dr. az erdélyi cigány népköltészet. 20 kr.
- 190. Longfellow Henrik. Hiavata. Ford. Tamási Gyula. 40 kr.
- 191. Kazinczy Gábor. Emlékbeszéd Szemere Pál felett. 20 kr.
- 192. Moncrieff. A szegénynek. Vigjáték. Ford. Csiky Gergely. 20 kr.
- 193. Elliot György. A raveloi takács (Silas Marner). Regény. Ford. Kacsányi Géza. 60 kr.
- 194. Berzzyk Árpád. Nézd meg az anyját. Vigjáték. 30 kr.
- 195. Concha György. A kilencvenes évek reformezeméi és előzményei. Irodalomtörténeti vázlat. 40 kr.
- 196. Augier. A bürök. Vigjáték. Ford. Perényi István. 30 kr.
- 197. Gervinus. Bevezetés a XIX. század történetébe. 50 kr.
- 198. Olasz költők. Ford. Radó Antal. 50 kr.
- 199. Cicero. Laelius a barátokról. Ford. Némethy G. 20 kr.
- 200. Goethe. Berlichingeni Goitfrid. Ford. Balla M. 50 kr.
- 201. Felice Sylvio. Börtönem. Ford. Erdélyi Károly. 50 kr.
- 202. Taine H. az olasz művészet bölcselete. Ford. Kádár B. 30 kr.
- 203. Iosvai Selymes Péter. Az hírneves Tholdi Miklósnak historiája. Kiadja Szilágyi Aron. 20 kr.
- 204. Gregorovius. Pápa sziemelkei. Ford. Hegedűs I. 20 kr.
- 205. Longfellow W. Henrik. Az arany legenda. Ford. János G. 40 kr.
- 206. Chateaubriand. René. Francziából ford. Bogdányi Laj. 20 kr.
- 207. Czuczor Gergely. Hősköltészenyi és meséi. II. kiadás. 30 kr.
- 208. Fáy András. A mitrai vadász. Vigj. 3 felvonásban. 20 kr.
- 209. Augier és Fouslier. A szegény armláncok. Dráma öt felvonásban. Francziából fordította R. U. 30 kr.
- 210. Shakspeare. Sok jaj semmiért. Vigjáték 5 felvonásban. Angolból ford. Acs Zsigmond. 30 kr.
- 211. Constant Benjamin. Adólf. Egy ismeretlen irati köztalát történet. Francziából ford. és bevezetéssel ellátta Dr. Béni Moravosik Gyula. 30 kr.
- 212. Lévy József. Bozzai Pál hagyományai. 30 kr.
- 213. Grégyus Agost. A balladáról. A Kisfaludy-Társaság által 1834-ben juttalmazott pályamű. 3. jav. és bőv. kiadás. 30 kr.
- 214. Planche Gusztáv. Művészek csarnoka. (Rafael, Michel Angelo, Leonardo da Vinci). Francziából ford. Szász K. 30 kr.
- 215. Tibullus Elégiák. Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta. Csengeri János. 30 kr.
- 216. Petrarca összes szerelmi szonettjei. Fordította és magyarázatokkal ellátta Radó Antal. 80 kr.
- 217. Szász Károly. Schiller. Élet- és jellemrajz. 30 kr.
- 218. Törökország. A kastélyban. Beszély. Ford. Balla M. 20 kr.
- 219. Cornelle Péter. Cinna vagy Augustus kegyelme. Tragedia öt felvonásban. Francziából ford. Pajor István. 20 kr.
- 220. Czuczor Lyrval Költészenyi. 40 kr.
- 221. Racine. Athalia. Tragedia öt felvonásban. Francziából fordította Csiky Gergely. 20 kr.
- 222. Il. Fülöp. Prescott nyomán Szász Károly. 30 kr.
- 223. Schiller. Friedrich Schlegel. Aesthetikai értekezések. Németből fordította Zolner Béla. 30 kr.
- 224. William Rough. Flippel és Nebler. Vigjáték egy felvonásban. Angolból fordította Csiky Gergely. 20 kr.
- 225. Dahn Felix. Odhin vígasa. Ford. gr. Csáky Albiné. 80 kr.
- 226. Norris W. E. Vidal Adrian. Regény. 1 ft 30 kr.
- 227. Csengeri Ant. I. Deák Ferenc emlékezete. 30 kr.
- 228. Eckstein Ernő. Aphrodite. Ford. Sasváry Armin. 40 kr.
- 229. Széchy naplói és híradások. Ford. Székács J. 50 kr.
- 230. Dugonics András. Báthory Mária. 60 kr.
- 231. Gr. Hoffmannszeg utazása Magyarországon 1793—94-ben. Fordította és bevezette Borkei I. 30 kr.
- 232. Coppée F. Severo Torelli. Dráma 5 felv. Ford. Csiky G. 30 kr.
- 233. Scribe és Vander-Burch. Clermont vagy a művész neje. Színmű 2 felvonásban. Ford. Csiky G. 30 kr.
- 234. Pulszky Agost. Pázmány Péter. 20 kr.
- 235. Szigligeti Ede. Fenn az erdő. ninesen kas. Vigjáték. 30 kr.
- 236. Chateaubriand F. A vértanúk. Francia eredetiből fordította Dr. Rada István. 1 ft 20 kr.
- 237. Ouida. Egy oronag. Elbeszélés. Angolból fordította Haraszti Gyula. 30 kr.
- 238. Simai Kristóf. Igazhízi. egy jó aya. Mulatságos játék öt felvonásban: Második kiadás. Bevezetéssel Erdélyi Károlytól. 30 kr.
- 239. Hays Pál. Két rab. Beszély, németből fordította B. M. 30 kr.
- 240. Balzac Honoré. A búr. Vigjáték 3 felvonásban. 30 kr.
- 241. Szolnák. Költői elbeszélés. Abulf Kásim Manzár Firdausi «Sih-Náme» című művéből. Perzsből fordította Fikó Károly. 30 kr.
- 242. Grillparzer Ferencz. Medea. Szomorujáték öt felvonásban. Németből fordította Hegedűs István. 30 kr.
- 243. Erdélyi János. Aesthetikai előtanulmányok. 20 kr.
- 244. Taine Hippolit Ad. A görög művészet bölcselete. (Nyilvános előadás a Lycéum des Beaux Arts-ban.) Francziából fordította Dr. Ferenczi Zoltán. 30 kr.
- 245. — — — A németalföldi művészet bölcselete. Francziából fordította Dr. Szántó Kálmán. 30 kr.
- 246. Elliot György. Bede Adám. Regény, angolból fordította Salamon Ferencz. II. kiadás. 1 ft 50 kr.
- 247. Bayle Bernard. Az esernyő. Vigjáték egy felvonásban. Angolból fordította Csiky Gergely. 30 kr.
- 248. Balgaly Aladár. I. Frigyes Vilmos porosz király. 30 kr.
- 249. Björnsterne Björnson. Leonarda. Színmű négy felvonásban. Fordította Kárfy Titusz. 30 kr.
- 250. Berzzyk Árpád. A protectio. Eredeti vigjáték 3 felv. 30 kr.
- 251. Rousseau J. J. A társadalmi szerződés vagy az államjog alapelvei. (Du contrat social). Francziából ford. König Ferencz. 50 kr.
- 252. Radnai Rezső. Aesthetikai törekvések Magyarországon 1773—1817. 60 kr.
- 253. Thackeray M. Vilmos. Hútság vádára. Regény hős nélkül. Angolból fordította Récsi Emil. Két kötet. Első kötet 1 ft 40 kr. Második kötet 1 ft 60 kr.
- 254. Karr Alfonz. Hajnal után két hétélt. Regény. Francziából fordította W. M. 20 kr.
- 255. Rádai Ráday Pál munkái. Összegyűjtötte s életrajzzal bevezette N-gyessy László. 30 kr.
- 256. Deák Ferencz. mártír nem ment el az 1848-iki országgyűlésről. Közl. Kinyi Manó. Deák F. beszédei. I. kötetéből. 30 kr.
- 257. Tiszta Domokos hátrahagyott versei. Kiadta édes anyja. Második kiadás. 30 kr.
- 258. Cornelle. Cid. Tragedia öt felvonásban. A budapesti nemzeti színház megbízásából francziából fordította Radó Antal. 20 kr.
- 259. Lessing. Barnhelmí Minna vagy a katonaszerencze. Vigjáték öt felvonásban. Németből ford. Kazinczy Ferencz 40 kr.
- 261. Andrássy Gyula gr. beszéde a választó-tervényjavaslat tárgyában. Elmondott: 1889 április 5. 20 kr.



31. SZÁM. 1889. BUDAPEST, AUGUSZTUS 4. XXXVI. ÉVFOLYAM.

Külföldi előfizetőknek a postaiag meghatározott vidéki és csatlalag... Kispén a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt... Kispén a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 frt... Kispén a POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: fél évre — 6 *

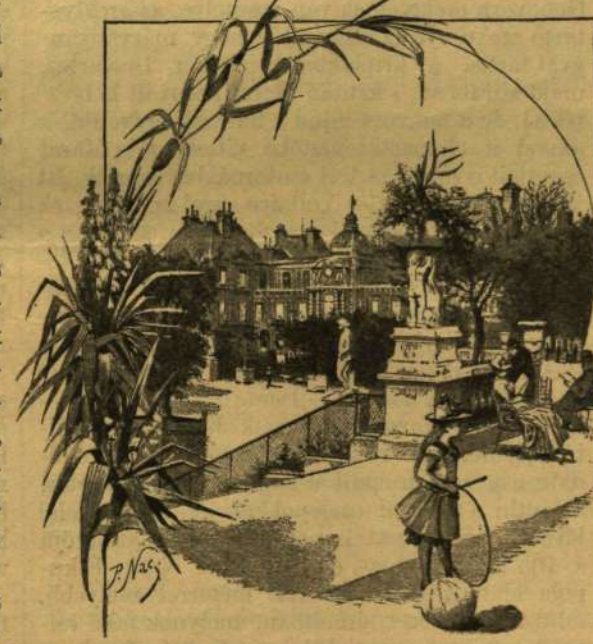
PÁRISBAN.

A turin-párisi ut alkalmából.

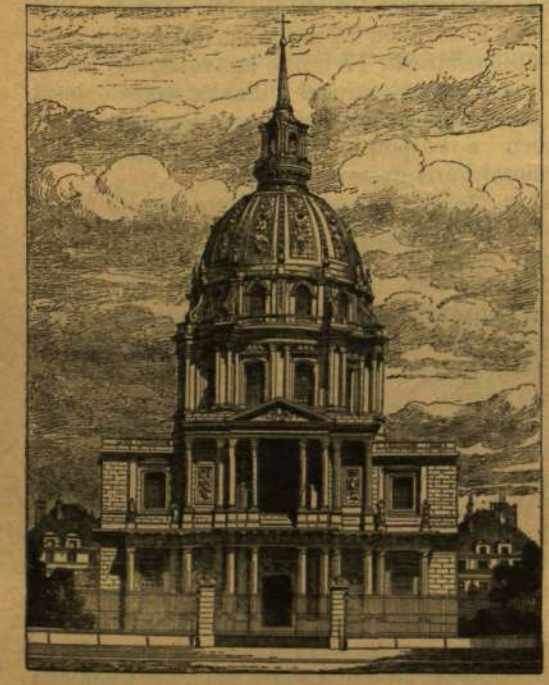
II.

Századok munkájának, szerencsés körülmények hosszú időn át tartó találkozásának eredménye az, a mi Párist Európa legelőkelőbb városává tette, oly világvárosá, a hol a nemzetközi forgalom elevenen pezseg s a hol a művészet, a tudós, az iparos, a kereskedő s az életörömök embere oly nagy mértékben találja föl a maga elemét, mint tán sehol egyebütt.

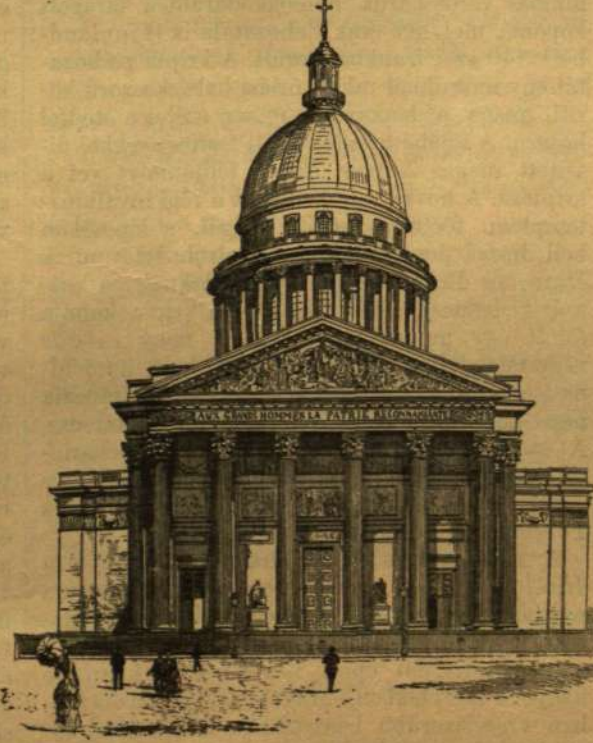
E világhire már a régmúlt századokba visszanyúl, mikor a földkerekség minden részéből ide-sereglettek a kiváló szellemek, hogy a híres egyetemen avattassák be magokat az itt rendkívüli művészettel üzőtt scholasztikai tudományok titkaiba. Kitérő helyi és geográfiai kárvésze korán tette egyuttal az ipari és kereskedelmi tevékenység gőczpontjává s a párisi nagy búcsúnak, mely a város és St. Denis között minden év júniusában tartatott, már a XII. és XIII. század folyamán messze terjedt híre. A kezdetben csak a szajnai két szigetre terjedt Lutetia akkor kezdeti hatalmasa építkezni is, s ma is tisztelettel parancsoló épületei, a Notre-Dame, a Szent Jakab torony, a Sainte-Chapelle még ez időből valók.



A LUXEMBOURG-PALOTA — PALAIS DE LUXEMBOURG.



A BOKKANTAK TEMPLOMA — DÔME DES INVALIDES.

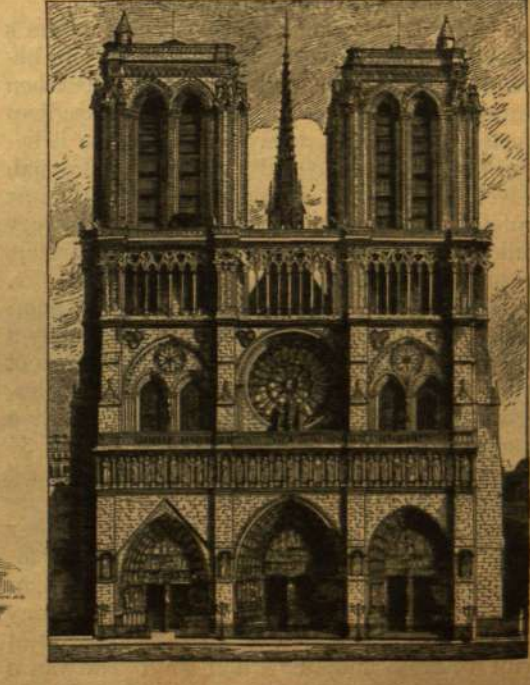


A PANTHEON.

utóbb a nagy forradalom világrázó eseményeiben nyilatkozott.

A XVI. században Páris minden felsőbbeségét visszanyerte, melyet előbb elveszteni látszott. Ekkor keletkeztek legnevezetesebb épületei: a Louvre, a Tuileriák, a Hôtel de Ville, a renaissance legnagyobb alkotásai, a politikai élet központjai s több rojalmai a Luxemburgi palota s a mai Palais-Royal. XIV. Lajos versaillesi udvarának fénye természetesen a szomszéd főváros díszét is emelte. Az ország minden alkotó ereje Párisban gyűlt össze. Tömerék műemlék épült ez időben: a Louvre oszloporsza (Colonnade), a Vendôme-tér, a Hôtel des Invalides s több mint harmincz templom. A XVIII. század folyamán keletkezett a Pantheon, a Palais Bourbon, stb. A francia előkelő századai építettek magánpalotáikat — hôtél, — melyek nem annyira külső díszükkel, mint belső berendezésük pompájával tünnek föl. De különösen a díszítő művészetek nyertek rendkívüli lendületet.

A francia forradalom első éveiben London kezdte Párisnak veszedelmes vitássá tenni az elsőséget. De már a direktorium s még inkább az első császárság alatt visszanyerte Páris a maga jelentőségét. A mit I. Napoleon nagy hadjárataiban a tudomány és művészet kincseiből



A NOTRE-DAME-EGYHÁZ.

KÉPEK PÁRISBÓL.